

UZASADNIENIE

Uwagi ogólne

Podstawowym celem reformy prawa karnego jest poprawienie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, tj. usprawnienie procedur, zmniejszenie kosztów postępowań, skrócenie czasu ich trwania, a także – w odniesieniu do postępowania wykonawczego w sprawach karnych – zwiększenie efektywności orzekanych kar. Obecnie obowiązujące w tym zakresie regulacje obciążone są istotnymi wadami, prowadzącymi przede wszystkim do przewlekłości postępowania, jego nieefektywności oraz nieuzasadnionej kosztowności.

Zasadnicze kierunki zmian zaproponowane w niniejszym projekcie to:

- zniesienie zasady zaskarżalności wszystkich postanowień w postępowaniu wykonawczym i wprowadzenie możliwości zaskarżania tylko orzeczeń najbardziej istotnych dla skazanego, jak np. tych związanych z pozbawieniem wolności,
- zniesienie zasady udziału stron we wszystkich posiedzeniach, gdyż całkowicie wystarczające i bardziej racjonalne jest stworzenie takiej możliwości tylko w sprawach najistotniejszych,
- odwrócenie zasady dotyczącej wykonalności postanowień w postępowaniu wykonawczym; generalnie powinny one stawać się wykonalne z chwilą wydania, nie zaś uprawomocnienia, jak to jest dotychczas,
- ograniczenie przesłanek materialnych udzielania warunkowego zwolnienia do postawy, właściwości i warunków osobistych skazanego oraz okoliczności dotyczących jego zachowania po popełnieniu przestępstwa, w tym również w czasie odbywania kary,
- rezygnacja z odraczania wykonania kary grzywny lub rozłożenia na raty.

Uwagi szczegółowe

1. W celu usprawnienia i przyspieszenia postępowania wykonawczego proponuje się ograniczenie stronom prawa wnoszenia zażaleń na postanowienia do wypadków wskazanych w ustawie (art. 6 § 1 K.k.w., art. 21 K.k.w.).

Potrzeba w tym zakresie jawi się jako oczywista, gdyż dotychczasowa praktyka wskazywała na całkowitą zbędność istnienia zasady zaskarżalności, co do wszystkich postępowań incydentalnych dotyczących postępowania wykonawczego.

Proponowane zmiany w żaden sposób nie naruszają postanowień Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.). Art. 42 ust. 2

Konstytucji RP stanowi, między innymi, że każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Proponowane zmiany w najmniejszym stopniu nie naruszają tego standardu, gdyż skazany ma prawo do przedstawienia swojego stanowiska w konkretnej sprawie, prawo składania wniosków i przedstawienia dowodów oraz prawo do korzystania z pomocy obrońcy, co jest istotą wskazanej wyżej normy konstytucyjnej. Stwierdzić należy, że Konstytucja RP szczegółowo nie określa ewentualnej instancyjności lub jej braku w odniesieniu do postępowań incydentalnych. Praktyka dowodzi, że konieczne jest zrezygnowanie z możliwości zaskarżania przez skazanego każdej dotyczącej go decyzji zapadającej na etapie postępowania wykonawczego i ograniczenie tej możliwości tylko do kwestii najistotniejszych, szczegółowo wymienionych w uzasadnieniu projektu. Taka regulacja niewątpliwie przyspieszy postępowanie wykonawcze, nie naruszając jednocześnie konstytucyjnych gwarancji skazanego oraz gwarancji wynikających z art. 6 i art. 13 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, albowiem w najistotniejszych dla niego kwestiach pozostawiono mu możliwość zaskarżenia decyzji sądu lub innego organu postępowania wykonawczego.

Konstytucja RP w art. 78 dopuszcza wyłączenie zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji mocą przepisów ustawy, jak to ma miejsce w projektowanej regulacji.

Nadmienić również należy, że projektowana regulacja nie jest sprzeczna z postanowieniami Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a w szczególności z jej art. 13 oraz z art. 2 Protokołu Nr 7 do tej Konwencji (ratyfikowanego przez Polskę w dniu 4 listopada 2002 r. – Dz. U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364). Przepis art. 13 nie gwarantuje bowiem prawa do skutecznego środka odwoławczego w sprawach karnych (decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 1 lipca 1998 r. *Kopczyński v. Poland*), zaś przepis art. 2 Protokołu Nr 7 dotyczy wprowadzenia prawa do odwołania się w sprawach karnych, ale wyłącznie w kwestii winy i kary.

Ograniczenia w zaskarżalności pewnych decyzji procesowych znane są innym ustawom, w tym Kodeksowi postępowania karnego (np. art. 254 § 2).

Konsekwencją wprowadzenia projektowanych regulacji stało się wskazanie w konkretnych przepisach części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego przypadków orzeczeń, na które przysługuje zażalenie. Są one następujące: postanowienie w przedmiocie rozstrzygnięcia wątpliwości co do wykonania orzeczenia lub zarzutów, co do obliczenia kary (art. 13 § 1 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie umorzenia lub zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15 § 2a K.k.w.), postanowienie w przedmiocie zatarcia skazania (art. 37 § 4 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną i zarządzenia jej wykonania (art. 45 § 4 K.k.w., art. 46 § 5 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 46 § 5

K.k.w.), postanowienie w przedmiocie umorzenia grzywny (art. 51 § 2 K.k.w.), postanowienia w przedmiocie ustanowienia, zwolnienia, rozszerzenia lub zmiany obowiązków, oddania pod dozór lub zwolnienia z niego w okresie wykonywania kary ograniczenia wolności (art. 61 § 3 K.k.w.), postanowienia w przedmiocie odroczenia i odwołania odroczenia kary ograniczenia wolności (art. 62 § 4 K.k.w.) oraz postanowienia w przedmiocie udzielenia przerwy i odwołania przerwy w wykonaniu kary ograniczenia wolności (art. 63 § 4 K.k.w.), postanowienie o zamianie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne na potrącenia wynagrodzenia za pracę i odwrotnie (art. 63a § 2 K.k.w.), postanowienie o zarządzeniu wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w sytuacji uchylania się przez skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności (art. 65 § 2 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie zwolnienia skazanego od reszty kary ograniczenia wolności (art. 64a K.k.w.), postanowienie o zmianie określonego w wyroku rodzaju i typu zakładu karnego, a także orzeczonego systemu terapeutycznego wykonywania kary (art. 74 § 1a K.k.w.), postanowienie o dokonaniu koniecznego zabiegu lekarskiego wobec skazanego, w wypadku jego sprzeciwu postanowienie o obciążeniu skazanego kosztami związanymi z leczeniem (art. 118 § 3 K.k.w.), samouszkodzeniem (art. 119 § 2 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania odroczonej kary pozbawienia wolności (art. 152 § 3 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie odroczenia wykonania lub przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności (art. 153a § 2 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie odwołania odroczenia lub przerwy, a także w przedmiocie wniosku o zwolnienie od wykonania kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 336 § 3 i 4 K.k. (art. 158a K.k.w.), postanowienie w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia (art. 160 § 6 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie warunkowego zwolnienia (art. 162 § 2 K.k.w.) oraz o odmowie warunkowego zwolnienia (art. 162 § 3 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie warunkowego zwolnienia skazanego z odbycia reszty kary pozbawienia wolności wydanego w trybie art. 155 § 1 K.k.w. (art. 155 § 3 K.k.w.), postanowienia w przedmiocie zmiany okresu próby, nałożenia, zmiany lub uchylenia obowiązków w okresie próby związanych z warunkowym przedterminowym zwolnieniem (art. 163 § 4 K.k.w.), postanowienia w przedmiocie nałożenia, zmiany, bądź uchylenia obowiązków w okresie próby oraz oddania pod dozór lub zwolnienia od niego w okresie próby (art. 178a K.k.w.), postanowienie w przedmiocie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 178 § 4 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie uznania środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych za wykonany (art. 179a K.k.w.) oraz postanowienie w przedmiocie uznania za wykonany obowiązku lub zakazu wydanych na podstawie art. 84 § 1 i art. 84a § 1 K.k. (art. 186a K.k.w.), postanowienie w przedmiocie określenia sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości, jeżeli nie określono tego w wyroku (art. 197 § 2 K.k.w.), postanowienie w przedmiocie określenia rodzaju zakładu, w którym wykonywany jest środek

zabezpieczający (art. 201 § 2d K.k.w.), postanowienie w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem sprawcy w zamkniętym zakładzie (art. 204 § 2 K.k.w.), postanowienie o ponownym umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym oraz dotyczące skazanych wobec których wykonywany jest środek zabezpieczający określony w art. 96 i art. 97 K.k. (art. 201 § 2d K.k.w.), postanowienie w przedmiocie warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności w trybie art. 98 K.k. (art. 201 § 2d K.k.w.), postanowienie w przedmiocie umorzenia kosztów sądowych lub pieniężnej kary porządkowej oraz innych określonych w art. 206 § 3 K.k.w. (art. 206 § 2 w związku z art. 51 § 2 K.k.w.). Przy wyborze wskazanych przypadków kierowano się doniosłością danej sytuacji dla skazanego oraz jej znaczeniem w kontekście celów postępowania wykonawczego.

Zaskarżeniu zaś, w myśl projektu, nie będą podlegać orzeczenia, które podzielić można na dwie kategorie. Po pierwsze, będą to orzeczenia niemające zasadniczego wpływu na treść uprawnień i obowiązków skazanego w postępowaniu wykonawczym, jak np.: postanowienie w przedmiocie właściwości sądu (art. 3 § 3a K.k.w.), postanowienie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia (art. 9 § 3 K.k.w.), postanowienia o uchyleniu lub zmianie postanowienia wydawane w trybie art. 24 § 1 K.k.w., o ile nie dotyczą postanowień uchylanych lub zmienianych, na które przysługiwało zażalenie (art. 24 § 3 K.k.w.).

Drugą kategorią orzeczeń, co do których wyłączono zaskarżalność, są postanowienia, mające wprawdzie wpływ na treść uprawnień i obowiązków skazanego jako strony postępowania wykonawczego, lecz wydawane, co do zasady, na jego korzyść, jak np.: postanowienia o zmniejszeniu liczby godzin wykonywanej pracy lub wysokości miesięcznych potrąceń z wynagrodzenia za pracę (art. 61 § 2 K.k.w.).

2. Proponowana zmiana art. 6 K.k.w. polegająca na dodaniu zdania drugiego do § 2, w zamyśle projektodawcy ma na celu przeniesienie na skazanych ciężaru dowodowego w zakresie wniosków składanych w trybie art. 6 § 2 K.k.w. Proponowane rozwiązanie w znaczący sposób wpłynie na usprawnienie postępowania wykonawczego, a ponadto ograniczy liczbę wniosków składanych bez należytego udokumentowania. Przyjęcie zaproponowanego uregulowania nie ograniczy jednocześnie praw skazanych mogących występować z wnioskami w każdym czasie, a jedynie wpłynie na ich zdyscyplinowanie.

Złożenie przez skazanego wniosku bez należytego udokumentowania będzie mogło skutkować pozostawieniem go bez rozpoznania, chyba że sam charakter wniosku uniemożliwia jego udokumentowanie przez skazanego (np. przez przedstawienie wywiadu kuratora lub opinii dyrektora zakładu karnego); w takiej sytuacji konieczne będzie podjęcie z urzędu działań przez organy postępowania wykonawczego. Zaskarżalność tego rodzaju

rozstrzygnięcia zależeć będzie od kategorii organu postępowania wykonawczego zarządzającego o pozostawieniu bez rozpoznania. Wyłączona będzie możliwość zaskarżenia zażaleniem postanowienia sądu, jednak postanowienie merytoryczne będzie mogło być wydane przez sąd w sytuacji ponownego złożenia wniosku przez skazanego, jednakże wniosku należycie udokumentowanego. Niezaskarżalna niekiedy decyzja organu postępowania wykonawczego, w tym wypadku sądu, nie będzie zatem stanowić przeszkody do ponownego złożenia odpowiedniego wniosku przez skazanego, spełniającego wszakże wymogi art. 6 § 2 K.k.w.

W art. 6 proponuje się również zmianę § 3, w którym zaproponowano, że w przypadku gdy wnioski oraz skargi i prośby oparte są na tych samych podstawach faktycznych zawierają wyrazy lub zwroty powszechnie uznawane za wulgarne lub obelżywe albo gwarę przestępców, nie zostały w sposób należyty uzasadnione, właściwy organ może pozostawić je bez rozpoznania. W art. 116a pkt 2 obecny Kodeks karny wykonawczy stanowi, bowiem *expressis verbis*, że skazanemu nie wolno posługiwać się zwrotami wulgarnymi, obelżywymi albo gwarą przestępczą. Tak więc, zaproponowany przepis rozszerza ten zakaz do korespondencji skazanych, kierowanej w trybie art. 6 Kodeksu.

Zmiana dostosowawcza do rozwiązania w art. 6 § 3 pkt 2 została dokonana także w art. 116a pkt 2 K.k.w.

3. W projektowanym przepisie art. 3 § 1 K.k.w. utrzymuje się, jako zasadę generalną, że w postępowaniu wykonawczym właściwy jest sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji. Jednocześnie projektowany przepis, w zdaniu drugim, wprowadza od powyższej reguły wyjątek. W sytuacji bowiem, gdy skazany przebywa w okręgu innego sądu, właściwym w postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia jest sąd równorzędny w stosunku do tego, który orzeczenie wydał, w okręgu którego skazany posiada stałe miejsce pobytu. Powyższa zmiana właściwości miejscowej sądu uzasadniona jest względami natury praktycznej. Dane statystyczne pokazują bowiem, że najczęściej orzekaną przez sądy jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zasadne jest zatem, aby wykonanie kar, zwłaszcza orzeczonych z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a także środków karnych i probacyjnych, skupić w jednym sądzie, tj. sądzie właściwym dla miejsca stałego pobytu skazanego, co pozwoli na lepszą kontrolę jego zachowania w okresie próby i podejmowanie szybkich oraz skuteczniejszych działań zmierzających do jego resocjalizacji. Z kolei proponowana zmiana właściwości miejscowej sądu, przy wykonaniu kar nieizolacyjnych orzeczonych bez warunkowego zawieszenia ich wykonania, wywrze pozytywny skutek w sferze ekonomiki procesowej, z uwagi na fakt, że w przedmiocie ewentualnych kar zastępczych orzekał będzie sąd miejsca pobytu skazanego.

Przewidziana w art. 3 § 1 zasada właściwości sądu miejsca stałego pobytu skazanego, nie ma charakteru bezwzględnej i ustawa dopuszcza w tym zakresie wyjątki np. właściwym do nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności i orzekania w sprawach dotyczących wykonania tej kary może być sąd rejonowy, w którego okręgu skazany jest zatrudniony (art. 55 § 1 K.k.w i art. 54 K.k.w.).

Wyjątki od reguły wyrażonej w art. 3 § 1 dotyczą również spraw związanych z wykonaniem wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, jeżeli skazany jest pozbawiony wolności w tej lub innej sprawie. W takich sytuacjach właściwym miejscowo w postępowaniu dotyczącym wykonania „całego” wyroku, a więc wszystkich orzeczonych kar i środków karnych, jest sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji (projektowany art. 3 § 1a).

Jako wyjątek od reguły wyrażonej w art. 3 § 1 przewidziano także właściwość sądu w postępowaniu dotyczącym wykonania środków zabezpieczających. W takich sprawach właściwość miejscowa sądu nie ulegnie zmianie, bez względu na miejsce stałego pobytu sprawcy i w postępowaniu dotyczącym wykonania tych środków właściwy będzie zawsze sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji. W zasadzie bez zmian pozostaje właściwość sądu penitencjarnego. W sprawach związanych z wykonywaniem orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz w sprawach odwołania warunkowego zwolnienia właściwy jest sąd penitencjarny, który udzielił zwolnienia. Jednakże w stosunku do zwolnionego przebywającego w okręgu innego sądu, projekt wprowadza właściwość sądu penitencjarnego, w okręgu którego skazany ma miejsce stałego pobytu (art. 163 § 1 K.k.w.).

Z uwagi na to, że kwestia zaskarżalności postanowień w przedmiocie właściwości sądu nie została odrębnie uregulowana w Kodeksie karnym wykonawczym, co powoduje, że stosuje się wówczas przepisy Kodeksu postępowania karnego, zaś celowym jest wprowadzenie unormowania, że na postanowienie w przedmiocie właściwości w postępowaniu wykonawczym zażalenie nie przysługuje – należało przewidzieć to w przepisie odrębnym, tj. w art. 3 § 3a.

4. Konsekwencją powyższych zmian jest konieczność wskazania w projektowanych art. 2 pkt 1 i art. 225 § 1 pkt 1 K.k.w. sądu właściwego dla miejsca stałego pobytu skazanego („innego sądu równorzędnego”) jako organu postępowania wykonawczego.

5. Dokonano ponadto zmiany o charakterze dostosowawczym w art. 8 § 2 pkt 4 i 5 K.k.w. dotyczącym wyznaczenia obrońcy z urzędu, mając na uwadze konieczność zapewnienia spójności z rozwiązaniami przyjętymi w Kodeksie postępowania karnego (art. 79 § 1 i 2 K.p.k.).

6. W związku z zaistniałą koniecznością wyeliminowania różnic w postępowaniu z korespondencją prowadzoną przez osoby pozbawione wolności z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości oraz innymi organami państwowymi i samorządowymi, a także z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, a korespondencją prowadzoną z obrońcą, niezbędne jest wprowadzenie dodatkowego przepisu art. 8a K.k.w. W szczególności Rzecznik Praw Obywatelskich podnosił konieczność dokonania stosownej korekty brzmienia przepisów regulujących tryb postępowania z prowadzoną z nim korespondencją. Doprecyzowano używane dotychczas pojęcie samorząd wskazując, że przepis dotyczy samorządu terytorialnego.

Ponadto w wyniku wprowadzonej zmiany, w związku z brzmieniem art. 242 § 1 K.k.w., wskazany tryb postępowania, w sposób niebudzący wątpliwości, dotyczy także korespondencji tymczasowo aresztowanych.

7. Konsekwencją ogólnych zasad ustalonych w proponowanym art. 8a K.k.w. jest zmiana pkt 8 w art. 90 K.k.w., a także usunięcie wyrazów „bez jej cenzurowania” w art. 102 pkt 11 K.k.w. W art. 8a K.k.w. ustalono bowiem zakaz cenzury oraz wskazano tryb postępowania z taką korespondencją. W art. 102 pkt 11 K.k.w. doprecyzowano o jaką korespondencję chodzi w tym przepisie. Wskazano również, że skazany ma prawo prowadzenia korespondencji z organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka.

8. Dodany w Kodeksie karnym wykonawczym art. 8b ma na celu umożliwienie Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz prokuratorowi wykonywanie ich ustawowych uprawnień i obowiązków.

Z analizy aktualnie obowiązujących przepisów nie wynika, aby istniało uprawnienie Rzecznika Praw Obywatelskich, wyłączające zakazy i ograniczenia przewidywane innymi obowiązującymi normami prawnymi, w tym ograniczenie związane z dostępem do osób tymczasowo aresztowanych. Jednakże obowiązujący stan prawny, w zakresie udzielania widzeń z osobami tymczasowo aresztowanymi, nie daje Rzecznikowi Praw Obywatelskich pozycji uprzywilejowanej i to pomimo konstytucyjnego umocowania jego instytucji. Brak uprzywilejowania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie nieograniczonych kontaktów z osobami osadzonymi, mającymi status tymczasowo aresztowanego, powoduje, że tak jak inne podmioty, każdorazowo występować on musi do organu, do którego dyspozycji osadzony pozostaje, o zgodę na widzenie z tymczasowo aresztowanym.

Nie ulega wątpliwości, że choć trudno sobie wyobrazić sytuację, w której Rzecznik Praw Obywatelskich zgody na widzenie nie otrzymałby, to jednak obecny stan prawny nie daje mu gwarancji nieograniczonych kontaktów z tymczasowo aresztowanymi, a co za tym idzie, również pełnej możliwości realizowania ustawowych uprawnień.

Zadaniem Rzecznika Praw Obywatelskich jest stanie na straży przestrzegania prawa.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem niezależnym i niezawisłym – podobnie jak sąd – i powinien posiadać ustawowe uprawnienie do nieograniczonego wstępu na teren aresztów śledczych i zakładów karnych w celu widzeń z osobami pozbawionymi wolności.

Podobnie jak Rzecznik Praw Obywatelskich, prokuratorzy są przedstawicielami organu stojącego na straży przestrzegania prawa. Również oni powinni więc mieć możliwość, w ramach wykonywania swoich obowiązków służbowych, do nieskrępowanego dostępu do osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Wprowadzanie przepisów o zaproponowanej treści wzmocni pozycję obu wyżej wskazanych organów państwa w procesie wykonywania orzeczeń, skutkujących pozbawieniem wolności i stworzy realne możliwości wykonywania przysługujących im uprawnień i ciężących na nich obowiązków.

9. Mając na uwadze usprawnienie postępowania wykonawczego za celową uznano zmianę w zakresie zasad dotyczących wykonalności orzeczeń w postępowaniu wykonawczym.

W § 2 art. 9 K.k.w. zmieniono „orzeczenie” na „wyrok” w celu zawężenia przypadków wykonalności orzeczeń z chwilą uprawomocnienia tylko do wyroków oraz orzeczeń wydanych w trybie art. 420 K.p.k. – wykonalność w tym przypadku dotyczy wszczęcia ogólnie pojętego postępowania wykonawczego, zmierzającego do wykonania rozstrzygnięć zawartych w wyroku. Natomiast w dalszej części propozycji do tego przepisu wprowadzono zasadę wykonalności postanowień z chwilą ich wydania. Pozostawiono jednakże wyjątek dla postanowień o największej doniosłości wskazanych w ustawie.

Wedle więc wyjątków wymienionych w części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego wykonaniu po uprawomocnieniu będą podlegały postanowienia: o udzieleniu przerwy, jeżeli prokurator oświadczył, że sprzeciwia się jej udzieleniu (art. 154 § 1 K.k.w.) oraz o zarządzeniu wykonania kary warunkowo zawieszanej, kiedy jego podstawą jest rażące naruszenie porządku prawnego, określone w art. 75 § 2 i 4 K.k. (art. 178 § 3 K.k.w.). Ponadto pozostawiono uznaniu sądu, zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji, wstrzymanie wykonania postanowienia wydanego w postępowaniu wykonawczym, jeżeli w ocenie sądu wystąpią ku temu wskazania. Zasada taka znacznie usprawni postępowanie wykonawcze, a dotychczasowe doświadczenia i statystyki wskazują, że zaskarżalność postanowień innych niż wymienione wyżej była znikoma, podobnie jak ich skuteczność. Z tego względu brak jest

racjonalnych podstaw do wstrzymywania wykonania postanowień w postępowaniu wykonawczym do czasu ich uprawomocnienia.

Proponuje się również dodanie w art. 9 § 4 K.k.w. stanowiącego wprost, że złożenie wniosku o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego wniosek dotyczy. Zmiana ta ma na celu wyjaśnienie występujących w praktyce wątpliwości w tym zakresie, przez jednoznaczne określenie, że składane wnioski nie wstrzymują wykonywania orzeczeń. W tej kwestii dochodziło bowiem do dużych rozbieżności w orzecznictwie sądów, zaś wśród skazanych i ich obrońców panuje wręcz oczywiste przekonanie, jakoby złożenie wniosku np. o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności zwalniało od stawienia się do zakładu karnego. Przy takiej interpretacji, niemającej uzasadnienia, możliwość składania kolejnych wniosków, na przykład po odmowie odroczenia wykonania kary, uniemożliwiała szybkie i sprawne wykonanie wyroku, co skutkowało pozostawianiem skazanego na wolności bez umocowania prawnego.

Proponowany przepis jednoznacznie eliminuje takie praktyki i usprawni postępowanie wykonawcze. Jednocześnie potrzebny jest przepis pozwalający sądowi orzekającemu na odstępstwo od tej zasady w przypadkach szczególnie uzasadnionych, kiedy ze złożonego wniosku wynikać będzie, że wskazane jest jednak wstrzymanie wykonania orzeczenia.

10. Proponowana zmiana treści § 1 i 1a art. 11 Kodeksu karnego wykonawczego ma charakter dostosowawczy. Wynika z przyjętego założenia, że dane dotyczące pokrzywdzonego przesyłane będą dyrektorowi zakładu karnego bądź aresztu śledczego wyłącznie w sytuacji, gdy pokrzywdzony złoży stosowny wniosek. Z drugiej strony regulacja ta będzie stanowiła dodatkową ochronę pokrzywdzonego w toku postępowania wykonawczego. Jego dane osobowe nie będą bowiem przesyłane bez aktywności pokrzywdzonego w postaci złożenia wniosku w trybie art. 168a K.k.w.

Dodanie w art. 11 nowego § 1a ma na celu doprecyzowanie dotychczas obowiązującej regulacji odnoszącej się do informowania pokrzywdzonego o każdorazowym opuszczeniu zakładu karnego przez sprawcę przestępstwa. Dopiero bowiem złożenie przez pokrzywdzonego wniosku, o którym mowa w art. 168a § 1 K.k.w., powinno uprawniać właściwy sąd do przesłania jego danych osobowych dyrektorowi jednostki penitencjarnej wraz z tym wnioskiem.

Proponuje się również wprowadzenie nowelizacji § 4 – dane identyfikacyjne oraz informacje osobopoznawcze powinny być jak najszybciej przesyłane dyrektorowi jednostki penitencjarnej, w szczególności w celu podjęcia działań i decyzji dotyczących wykonania kary pozbawienia wolności i jej indywidualizacji, zgodnie z dyrektywami art. 82 i następane Kodeksu karnego wykonawczego. Należy uwzględnić treść art. 223 Kodeksu karnego

wykonawczego stanowiącego o możliwości stosowania wobec tymczasowo aresztowanego skazanego wyrokiem sądu pierwszej instancji, przepisów o wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Proponowany przepis będzie pomocny w zebraniu informacji niezbędnych do dokonania prawidłowej klasyfikacji osoby pozbawionej wolności, właściwego postępowania z nią, a zwłaszcza określenia oddziaływań wychowawczych. Odpowiedni przepis znajduje się w § 370 ust. 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych, zgodnie z którym sąd bezzwłocznie po wydaniu wyroku skazującego wobec osoby pozbawionej wolności, przesyła m.in. posiadane w sprawie informacje dotyczące skazanego. Proponowany przepis jest logicznym uzupełnieniem dyspozycji zawartej w § 2 art. 11 Kodeksu karnego wykonawczego i dotyczy kolejnego skazania tymczasowo aresztowanego lub osoby już odbywającej karę pozbawienia wolności.

11. W sytuacji braku w aktualnym stanie prawnym podstawy prawnej wskazującej na możliwość poszerzenia informacji dot. podejrzanego, w szczególności numeru PESEL, ewentualnie również NIP, konieczne było znowelizowanie art. 213 § 1 K.p.k. oraz odpowiednie stosowanie tego przepisu na gruncie postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 54 K.p.s.w.).

12. Przyspieszeniu postępowania służy także projektowana zmiana w art. 19 § 3 K.k.w, która w zamyśle projektodawcy ma na celu przeniesienie ciężaru dowodowego w zakresie składanych wniosków o wszczęcie postępowania wykonawczego przed sądem, na wszystkie podmioty uprawnione do inicjowania tego postępowania. Z treści projektowanego przepisu wynika konieczność należytego wykazania zawartych we wniosku żądań oraz wskazania dowodów na ich poparcie. W przypadku zatem, gdy wniosek nie będzie należycie uzasadniony lub nie będzie wskazywał dowodów na poparcie zawartych w nim żądań, będzie możliwość pozostawienia go bez rozpoznania. Proponowane rozwiązanie wpłynie na usprawnienie postępowania wykonawczego, a ponadto ograniczy liczbę wniosków składanych bez należytego uzasadnienia, w tym udokumentowania. Zmiana ta jest związana ze zmianą w art. 6 § 3 K.k.w.

Przyspieszeniu postępowania wykonawczego służy także wprowadzenie terminu instrukcyjnego dla rozpoznawania spraw niewymagających wyznaczenia posiedzenia z udziałem osób, którym przysługuje prawo do udziału w nim (proponowany § 4 w art. 19 K.k.w.). Z przyczyn organizacyjnych wydaje się zbędne określanie terminu instrukcyjnego dla rozpoznania spraw wymagających wyznaczenia posiedzenia, w którym miałyby prawo wziąć udział strony; do przekroczenia terminu dojść mogłoby z przyczyn od sądu niezależnych.

Te same zasady przyjęto do procedury zażaleniowej (art. 20 § 4 K.k.w.).

13. Istotną propozycją z punktu widzenia ekonomiki procesowej jest zmiana zasady udziału stron i innych uczestników postępowania w posiedzeniu przez przyjęcie zasady rozpoznawania spraw bez udziału stron (art. 22 § 1 K.k.w.).

Zmiana ta powoduje wprowadzenie stosownych zmian przepisów w art. 21 K.k.w. oraz części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego, przewidujących prawo do udziału stron oraz innych osób w posiedzeniach. Są to głównie posiedzenia, na których rozważana jest kwestia pozbawienia skazanego wolności, tj.: posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 48 K.k.w.), posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w sytuacji uchylania się przez skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności (art. 65 § 2 K.k.w.), posiedzenie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 152 § 3 K.k.w.), posiedzenie w przedmiocie odroczenia wykonania kary lub przerwy w wykonaniu kary (art. 153a § 1 K.k.w.), posiedzenie w przedmiocie warunkowego zwolnienia i jego odwołania (art. 160 § 2 i art. 161 § 1 K.k.w.), posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 178 § 2 K.k.w.).

Dodatkowo projekt wprowadza możliwość udziału w postępowaniu przed sądem przedstawiciela skazanego, określonego w art. 42 § 3 K.k.w. Jest ona jednak ograniczona. Warunkami koniecznymi jest złożenie przez skazanego stosownego wniosku oraz zgoda prezesa sądu lub upoważnionego sędziego.

Bez udziału stron natomiast odbywać się będą posiedzenia w przedmiocie np.: rozstrzygnięcia wątpliwości co do wykonania orzeczenia (art. 13 § 1 K.k.w.), przekazania sprawy według właściwości, wstrzymania wykonania orzeczenia, zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną (art. 45 K.k.w.), umorzenia grzywny (art. 51 K.k.w.), umorzenia lub zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15 K.k.w.), uchylenia lub zmiany poprzednio wydanego postanowienia w trybie art. 24 § 1 K.k.w., zmniejszenia liczby godzin pracy społecznie użytecznej lub wysokości miesięcznych potrąceń za pracę (art. 61 K.k.w.), obligatoryjnego odroczenia wykonania kary ograniczenia wolności (art. 62 § 2 K.k.w.), obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary (art. 178 § 2 in fine K.k.w.).

Bez udziału stron zatem zapadać będą postanowienia w kwestiach incydentalnych, bądź orzeczenia wydawane wyłącznie na korzyść skazanego. Nie będzie również konieczny udział obrońcy z urzędu w posiedzeniu w sytuacji, kiedy sąd będzie orzekał na korzyść lub zgodnie z wnioskiem skazanego (art. 22 § 1a in fine K.k.w.).

W art. 22 § 1a K.k.w. dokonano zmiany technicznej będącej konsekwencją modyfikacji treści art. 22 § 1 w odniesieniu do obecnego brzmienia tego przepisu.

Orzeczenia zaś odnoszące się do istoty postępowania wykonawczego, a wydawane na posiedzeniu bez udziału stron, jak np. w przedmiocie zawieszenia, bądź umorzenia postępowania wykonawczego lub umorzenia grzywny, będą zaskarżalne (art. 15 § 2a K.k.w.).

Powyższa regulacja uwzględnia również tendencję zmian zasad udziału w posiedzeniu, przyjętą w Kodeksie postępowania karnego nowelą z 10 stycznia 2003 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 155). Obecnie istniejąca w postępowaniu wykonawczym zasadnicza różnica, co do zasady udziału w posiedzeniu nie znajduje uzasadnienia, przy czym podkreślenia wymaga, że regulacja obowiązująca obecnie w Kodeksie postępowania karnego (np. art. 459 § 1 i 2 K.p.k.) sprzyja sprawności postępowania, podczas gdy zasady udziału stron i innych osób w posiedzeniach obowiązujące dotychczas w postępowaniu wykonawczym mogą powodować nieuzasadnione przedłużanie tego postępowania. Proponowana zmiana uczyni również bezprzedmiotowymi rozważania, co do wprowadzenia zasady rozstrzygnięcia w postępowaniu wykonawczym zarządzeniem, gdyż procedowanie sądu na posiedzeniu bez konieczności zawiadomiania stron w sensie technicznym niewiele różni się od rozstrzygnięcia zarządzeniem, zważywszy na fakt, że zarządzenia takie musiałyby zawierać uzasadnienie z powodu ich zaskarżalności. Jednocześnie usuwa to wątpliwości, co do zgodności proponowanych rozwiązań z Konstytucją RP, które mogłyby powstawać przy przyjęciu ewentualnej zasady rozstrzygnięcia w postępowaniu wykonawczym w drodze zarządzenia.

Proponuje się również wprowadzenie zmiany, co do zasady udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego, przez przyznanie tego prawa tym osobom, które miały prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu I instancji (art. 22 § 1 zd. 2 K.k.w.). Regulacja taka likwiduje niespójności istniejące w K.p.k. i K.k.w. – uregulowanie obecnie obowiązujące w K.k.w., przyznaje bowiem prawo do udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego we wszystkich wypadkach, również mniej istotnych merytorycznie. Jest ono zupełnie rozbieżne z rozwiązaniem obowiązującym w K.p.k., ograniczającym właśnie udział stron w posiedzeniu sądu odwoławczego do wskazanych w przepisach sytuacji, tj. gdy zaskarżone postanowienie kończy postępowanie, bądź gdy strony miały prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu I instancji. Celowym jest też wprowadzenie terminu instrukcyjnego dla rozpoznawania zażalenia przez sąd odwoławczy, tożsame w treści i uzasadnieniu z terminem instrukcyjnym dla rozpoznania wniosku lub skargi (art. 20 § 4 K.k.w.).

14. Postulowana w art. 24 § 2 K.k.w. propozycja wydłużenia czasu, w jakim sąd może zmienić lub uchylić postanowienie do 6 miesięcy jest zrównaniem do okresu przyjętego w przypadku instytucji prawa karnego zakazu orzekania na niekorzyść skazanego po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia orzeczenia, tj. art. 524 § 3 i art. 542 § 5 K.p.k. Stanowi także dostosowanie tego okresu do treści art. 164 § 2 K.k.w. Przepis ten normuje szczególne

rozstrzygnięcie o warunkowym zwolnieniu zawierające jednocześnie wyznaczenie okresu właśnie do 6 miesięcy na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu. Dotychczasowe brzmienie w zasadzie uniemożliwia sądowi w ramach tego przepisu zmianę postanowienia o warunkowym zwolnieniu, jeżeli po upływie 3 miesięcy wyznaczonego okresu zajdą po stronie skazanego nowe, niekorzystne okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia. Proponowana zmiana pozwoli na uniknięcie takich trudności.

Jednocześnie proponuje się dodanie § 3 stanowiącego, że na postanowienie wydane na podstawie § 1 przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy przysługiwało również na postanowienie podlegające zmianie lub uchyleniu. Propozycja ta jest konsekwencją wprowadzenia zasady niezaskarżalności postanowień wykonawczych. Oczywiście przecież jest, że jeżeli zażalenie przysługiwało na określone postanowienie, to powinno również przysługiwać na postanowienie je uchylające lub zmieniające.

15. Proponowane brzmienie przepisu art. 45 K.k.w. przewiduje fakultatywną zamianę grzywny na wykonanie pracy społecznie użytecznej, przy czym jedyną przesłanką takiej decyzji jest fakt bezskutecznej egzekucji. Przy założeniu zwiększenia dynamiki postępowania wykonawczego, wyeliminowano inicjatywę sądu zmierzającą do uzyskania zgody skazanego na etapie postępowania wykonawczego w przedmiocie zamiany kary grzywny na jej formę zastępczą w postaci pracy społecznie użytecznej. Zrezygnowano w projekcie z warunku uzyskania zgody skazanego, sąd podejmuje decyzję w przedmiocie zamiany bez konieczności uzyskania uprzedniej zgody. W takiej sytuacji aktualizuje się stan możliwości – wykonania zastępczej formy kary grzywny – jako propozycja dla skazanego. Ponadto w związku z sygnalizowanymi przez praktykę problemami „zaokrąglania” wymiaru pracy społecznie użytecznej występującymi przy przeliczaniu ilości stawek dziennych grzywny na pracę społecznie użyteczną, w projektowanym przepisie art. 45 § 1 przesądzono, że przy dokonywaniu takiego przeliczenia, zaokrąglanie wymiaru pracy społecznie użytecznej następować powinno „w górę” do pełnego miesiąca. Powyższa propozycja odnosi się także do zamiany na prace społecznie użyteczne kary grzywny orzeczonej kwotowo.

16. Projektowany art. 46 K.k.w. zakłada ujednoczenie przesłanek zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności, które to rozstrzygnięcie staje się obligatoryjne w sytuacji bezskuteczności egzekucji, a zarazem niewyrażenia zgody na wykonanie pracy społecznie użytecznej na podstawie art. 45 K.k.w., bądź też negatywnego stosunku skazanego do takiej pracy (odpowiednie rozwiązania przewiduje się także w Kodeksie karnym skarbowym w art.186 oraz w Kodeksie wykroczeń w art. 25).

17. Zważywszy na fakt, że aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne zawarte w art. 47 § 3 i 4 K.k.w. stanowią wyraz jedynie skomplikowania postępowania wykonawczego i prowadzą do jego oczywistego wydłużenia w wyniku ponownej zamiany form wykonania grzywny (§ 3 w obowiązującym brzmieniu), bądź nieuzasadnionych ze względów kryminologicznych zmian przelicznika kary zastępczej (§ 4 w obowiązującym brzmieniu), z rozwiązań tych należało zrezygnować.

Należy też wskazać, że projekt rezygnuje wprost z uzyskiwania zgody skazanego na pracę społecznie użyteczną, jako zastępczą formę wykonania grzywny. Aktualnie obowiązujący stan prawny w tym zakresie jest daleki od konsekwencji, skoro zgody skazanego na pracę na cel społeczny nie przewidują przepisy Kodeksu karnego dotyczące kary ograniczenia wolności. Tego rodzaju rozwiązanie obowiązujące w zakresie kary ograniczenia wolności, a projektowane w zakresie pracy społecznie użytecznej w zamian za nieuiszczoną grzywnę jest zgodne z regulacjami prawa międzynarodowego dotyczącymi zakazu pracy przymusowej. Artykuł 2 ust. 2 lit. c) Konwencji nr 29 dotyczącej pracy przymusowej lub obowiązkowej z 28 czerwca 1930 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 20, poz. 122) stanowi bowiem, że wyrażenie „praca przymusowa lub obowiązkowa” nie obejmuje wszelkiej pracy lub usług wymaganych od jakiejś osoby w wyniku skazania jej przez władzę sądową pod warunkiem, że ta praca lub te usługi będą wykonywane pod nadzorem i kontrolą władz publicznych i że ta osoba nie będzie najęta lub oddana do rozporządzenia jednostkom, prywatnym spółkom lub stowarzyszeniom. Praca społecznie użyteczna jako forma wykonania kary, zarówno ograniczenia wolności, jak i zastępczej grzywny pozostaje również poza zakresem regulacji Konwencji nr 105 z 25 czerwca 1957 r. o zniesieniu pracy przymusowej (Dz. U. z 1959 r. Nr 39, poz. 240) wynikającym z jej artykułu 1. Należy też dodać, że przepisy zawarte w art. 8 ust. 3 lit a – c Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167) wskazują wprawdzie, że nie wolno nikogo zmuszać do pracy przymusowej lub obowiązkowej, jednak zastrzegają, iż zakaz taki nie może być interpretowany jako wykluczający możliwość wykonywania ciężkiej pracy zgodnie z wyrokiem właściwego sądu w krajach, w których pozbawienie wolności połączone z ciężkimi robotami może być orzeczone jako kara za zbrodnie; ponadto w rozumieniu art. 8 ust. 3 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych wyrażenie „praca przymusowa lub obowiązkowa” nie obejmuje wszelkiej pracy lub świadczeń niepołączonych ze skazaniem za zbrodnie, a zwykle wymaganych od osób pozbawionych wolności na skutek prawomocnego orzeczenia sądu lub od osób w okresie warunkowego zwolnienia od takiego pozbawienia wolności. Skoro zatem powołana Konwencja dopuszcza możliwość znacznej dolegliwości dla skazanych, polegającej na wykonywaniu pracy przy okazji odbywania kar pozbawienia wolności, tym bardziej w drodze wniosku a maiori ad minus, dopuszczalne w świetle powołanych aktów prawa międzynarodowego jest zastosowanie rozwiązań o zdecydowanie mniej dolegliwym

charakterze, jakimi są prace, których podstawą jest orzeczenie sądu, związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności lub zastępczą formą wykonania grzywny.

Trzeba przy tym podkreślić, że zarówno obowiązujące regulacje dotyczące kary ograniczenia wolności, jak i projektowane w zakresie pracy społecznie użytecznej nie zawierają instrumentu fizycznego przymuszenia skazanego do pracy. Zawsze decyzja o tym, czy orzeczona względem niego praca będzie wykonana czy też nie, będzie podejmowana przez skazanego. Inną rzeczą jest to, że w sytuacji odmowy wykonania pracy społecznie użytecznej, czy też uchylenia się od jej wykonywania, konieczne stanie się wykonanie grzywny w innej formie zastępczej – kary pozbawienia wolności.

18. Istotnym usprawnieniem ściągalności grzywny jest proponowana rezygnacja z instytucji jej odraczania i rozkładania na raty (art. 49 i 50 K.k.w.). Odroczenie wykonania i rozkładanie na raty kary grzywny nie poprawia skuteczności jej wyegzekwowania, a powoduje jedynie przedłużenie czasu trwania postępowania wykonawczego. W obecnym stanie prawnym odraczanie grzywny i rozkładanie jej na raty stanowią metodę stosowaną przez skazanych, której celem jest przedłużenie w czasie zapłaty kary grzywny.

Praktyka wskazuje, że mimo alternatywnego ujęcia, skazani na karę grzywny zamiennie korzystają z instytucji odroczenia grzywny i rozłożenia jej na raty, co powoduje, że wykonanie kary odwleka się niejednokrotnie na okres wielu miesięcy. Pamiętać również należy, że samo złożenie wniosku o rozłożenie grzywny na raty połączone z wdrożeniem procedury w tym zakresie spowoduje faktyczne odroczenie wykonania tej kary do czasu rozstrzygnięcia tego wniosku. Ponieważ wskazane instytucje znacząco wpływały na bieg postępowania wykonawczego, blokując ściągalność grzywny i należności sądowych oraz wydłużając postępowanie wykonawcze, dlatego uchyleniu podlega art. 49, 50 i art. 52 K.k.w.

Ponadto zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu wykonawczym należy mieć na uwadze szybkość i nieuchronność zarówno orzeczenia, jak i wykonania kary. Odwlekanie wykonania kary, w tym także, na skutek działań skazanego, bez dostatecznie ważnych powodów, jest sprzeczne z zasadą osądzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji), czy rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie (art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.) oraz z powinnością bezzwłocznego wykonania wyroku (art. 9 § 1 K.k.w.).

Nie można także pominąć argumentu, że sprawne i szybkie wykonanie orzeczonej kary leży w interesie samego skazanego, chociażby biorąc pod uwagę kwestie związane z zatarciem skazania.

Wskazać również należy, że zgodnie z dyrektywą wyrażoną w art. 58 § 2 Kodeksu karnego, kary grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przypuszczenie, że sprawca nie uiszczy grzywny i nie będzie jej można ściągnąć w drodze egzekucji. Wobec tego zasadne jest twierdzenie, że jeżeli w wyroku orzeczono wobec sprawcy karę grzywny, to jego dochody, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe pozwalają mu na jej uiszczenie. Projektowane zmiany zmierzają, co wskazano wyżej, do jak najszybszego wykonania orzeczenia, wobec czego pomiędzy wydaniem orzeczenia, a jego wykonaniem okoliczności te nie powinny ulec zmianie. Nie ma więc podstaw do dalszego utrzymywania instytucji odroczenia wykonania kary grzywny.

Zaznaczyć też trzeba, że w przypadku zaistnienia długotrwałej przeszkody w wykonaniu kary grzywny zastosowanie będzie miał art. 15 § 2 K.k.w. przewidujący zawieszenie postępowania wykonawczego.

19. Zmiana treści art. 51 K.k.w. jest zmianą dostosowawczą do proponowanych rozwiązań w zakresie kary grzywny.

20. Dokonano również koniecznych korekt w przepisach dotyczących wykonania zasądzonych należności sądowych i kary porządkowej (art. 206 K.k.w.). Przepisy te mają w istocie charakter norm odsyłających do przepisów regulujących wykonanie grzywny. Regulacja z art. 206 K.k.w. była konieczna z uwagi na rezygnację z instytucji rozłożenia na raty oraz odroczenia, podobnie jak w przypadku grzywny, odnośnie do należności sądowych, a także odpowiedniego stosowania przepisów dotyczących umorzenia należności sądowych, do przypadku, jeżeli jego przedmiotem jest kwota pieniężna. Obecna regulacja art. 206 § 3 K.k.w. posługuje się bowiem terminem „obowiązek uiszczenia kwoty pieniężnej” nieznanym Kodeksowi karnemu, jak i Kodeksowi karnemu skarbowemu.

21. Proponowane zmiany przepisów Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie wykonania kary ograniczenia wolności, tj. art. 61 § 3, art. 62 § 4, art. 63 § 4, art. 63a § 2 i art. 64a mają charakter dostosowawczy i wynikają z przyjętej zasady ograniczenia zaskarżalności postanowień wydawanych w postępowaniu wykonawczym do przypadków wskazanych w ustawie (art. 6 § 1 i art. 21 K.k.w.).

22. W projektowanym art. 65 § 1 K.k.w., zrezygnowano z grzywny jako kary zastępczej, w razie uchylania się przez skazanego od wykonywania kary ograniczenia wolności.

Wydaje się bowiem, że kara łagodniejsza rodzajowo (a taką jest grzywna), nie powinna być karą zastępczą orzecaną za uchylanie się od wykonania kary rodzajowo surowszej. W przypadku zatem uchylania się skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności, sąd zarządził będzie wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności. Waga tego rodzaju orzeczenia wymaga zapewnienia udziału w posiedzeniu prokuratora, skazanego, jego obrońcy, sądowego kuratora zawodowego oraz możliwości wniesienia zażalenia.

23. Zaproponowana zmiana w treści art. 79 K.k.w. ma na celu pozostawienie każdorazowo do decyzji sądu polecenia doprowadzenia skazanego do odbycia kary bez uprzedniego wezwania do aresztu śledczego. Wskazanie w przepisie dotychczasowym zapisu „w uzasadnionych wypadkach” rodzi dyskusje i polemikę, co do tego, co należy uznać za taki wypadek. Tymczasem pozostawienie ocenie sądu celowości rezygnacji z wzywania skazanego na rzecz doprowadzenia i tak zawiera potrzebę przemyślenia decyzji, a należy przede wszystkim pamiętać, że chodzi przecież o wykonanie prawomocnie orzeczonej kary.

Po skazaniu wyrokiem prawomocnym sąd, kierując karę do wykonania i zobowiązując skazanego do stawienia się w wyznaczonym terminie do odbywania kary, nie posiada wiedzy, jaka będzie decyzja klasyfikacyjna Komisji Penitencjarnej i w jakiego rodzaju i typu zakładu karnego skazany będzie odbywał karę. Kierowanie skazanego do stawienia się do odbycia kary w najbliższym dla jego miejsca zamieszkania zakładzie karnym doprowadzałoby do sytuacji, że np. recydywiści zgłaszałiby się do zakładów dla młodocianych itp., konieczne stało się więc wskazanie, że miejscem stawiennictwa skazanego powinien być areszt śledczy położony najbliżej jego miejsca zamieszkania (art. 79 § 1 K.k.w.).

Do rzadkości należą przypadki, że sąd w wyroku określa rodzaj i typ zakładu karnego, w którym skazany ma odbywać karę (art. 62 K.k.) – a tylko w takim przypadku sąd mógłby wskazać skazanemu odpowiedni zakład karny, do którego ma on się stawić.

Ponadto należy zauważyć, że zgłoszenie się do aresztu śledczego najczęściej stanowi ułatwienie dla skazanego z uwagi na mniejsze koszty stawienia się do odbycia kary.

Kolejnym argumentem przemawiającym za celowością proponowanego uregulowania jest często występująca w praktyce sytuacja, w której skazani nie zgłaszają się, lecz są doprowadzani do odbycia kary. W takich przypadkach doprowadzenie do zakładu karnego, w szczególności typu półotwartego lub otwartego, połączone byłoby z ewentualną możliwością ucieczki doprowadzonego (zakłady te nie mają odpowiednich zabezpieczeń ochronnych).

Ze wskazaną problematyką pozostaje w związku regulacja art. 74 § 2 K.k.w., w którym wyraźnie przewidziano możliwość zmiany przez komisję penitencjarną nie tylko typu, ale i rodzaju zakładu karnego.

24. Przedmiotowa zmiana implikuje także konieczność doprecyzowania w art. 79a § 1 i 79 b § 1 K.k.w., że czynności, o których mowa w tych przepisach będą wykonywane w areszcie śledczym. Dodatkowo, jako zmianę dostosowawczą, w § 1 art. 79a K.k.w. wprowadzono pojęcie „miejsca stałego pobytu” w zamian pojęcia „miejsca zameldowania lub przebywania”.

25. Zmieniając art. 80 § 1 i 1a K.k.w. doprecyzowano ich treść w taki sposób aby wyroki były wykonywane w kolejności ich wpływu. W związku z treścią art. 15 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego, wykonywanie kar zgodnie z kolejnością, w jakiej uprawomocniły się orzeczenia, którymi wymierzono te kary, nie znajduje obecnie uzasadnienia.

Proponowana zmiana spowoduje istotne uproszczenie w zakresie sposobu wprowadzania orzeczeń do wykonania, w szczególności spowoduje znaczne zmniejszenie się liczby przypadków, kiedy należy dokonać nowego obliczenia okresu wykonywania kary i przez to znacząco zmniejszy się liczba czynności administracyjnych zarówno po stronie jednostek penitencjarnych, jak i sądu. Należy też spodziewać się, że w wyniku takiej zmiany zmniejszy się liczba wniosków o wyjaśnienie wątpliwości, kierowanych w trybie art. 13 Kodeksu karnego wykonawczego.

Proponowana zmiana umożliwi również wykonanie kar w sposób zgodny z treścią wyroku, zwiększając prawdopodobieństwo uiszczenia kar zastępczych oraz w sposób znaczący zmniejszy liczbę przypadków, gdy konieczne jest zarządzanie zmiany kolejności wykonania kary. Wprowadzenie do przepisu zasady wykonywania kary zastępczej pozbawienia wolności oraz zastępczej kary aresztu w ostatniej kolejności wypełniło lukę prawną w obowiązującym uregulowaniu (art. 80 § 1a K.k.w.). W praktyce i tak te zastępcze kary wykonywane były w ostatniej kolejności.

26. Jeśli chodzi o propozycję dotyczącą treści art. 86 § 2 K.k.w., to wskazać należy, że w dotychczasowym brzmieniu tego przepisu nie przewidziano wcale możliwości odbywania kary w zakładzie dla recydywistów penitencjarnych przez osoby pierwszy raz karane, ale wymienione w art. 65 Kodeksu karnego. Odwrotna możliwość, a więc dopuszczenie odbywania kary przez recydywistów penitencjarnych w zakładzie karnym dla pierwszy raz karanych, jest w przepisie wskazana i uzasadniają ją szczególne względy resocjalizacyjne. Tymczasem założeniem art. 65 K.k. jest szczególne traktowanie wymienionych w nim skazanych w zakresie wymiaru kary, środków karnych i środków związanych z poddaniem

próbie, tak jak recydywistów, i to z art. 64 § 2 K.k. Podstawą takiego rozwiązania jest uznanie przez ustawodawcę, że są to skazani wykazujący znaczny stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego, wymagający intensywnych oddziaływań wychowawczo-resocjalizacyjnych. Powinna zatem istnieć również możliwość osadzania takich skazanych w zakładach dla recydywistów penitencjarnych w przypadkach, kiedy taka potrzeba będzie uzasadniona.

Nowelizacją omawianego przepisu objęto również skazanych na podstawie art. 37 § 1 pkt 2 i 5 K.k.s., tj. sytuacje jeżeli sprawca uczynił z popełnienia przestępstwa skarbowego stałe źródło dochodu oraz popełnił przestępstwo skarbowe działając w zorganizowanej grupie albo w związku mającym na celu popełnienie przestępstwa skarbowego.

27. Zaproponowana zmiana art. 88 K.k.w. polegająca na dodaniu § 5a związana jest z realizacją przez Służbę Więzienną zapisów normatywnych zawartych w ustawie z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 232). Mając na względzie wykonywanie przez Służbę Więzienną zadań, wynikających ze wzmiankowanej ustawy, znowelizowano również art. 88a (dodanie § 3), art. 100 (dodanie § 2) i art. 212a (dodanie § 5) Kodeksu karnego wykonawczego. W związku z koniecznością usankcjonowania stosowanej obecnie praktyki kierowania do zakładu karnego typu zamkniętego skazanych, o których mówi przepis art. 96 § 1 (m.in. sprawcy tzw. „przestępstw seksualnych”), w projektowanym przepisie art. 88 K.k.w. dodano § 5b.

28. Proponowana zmiana treści art. 88a § 2 pkt 2 lit. c (oraz 212a § 4 pkt 2 lit. c) Kodeksu karnego wykonawczego dotyczy dodania zwrotu „spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu”.

Projektowane przepisy art. 88a § 3 i art. 212a § 6 K.k.w. jednoznacznie regulują kwestie, związane z umieszczaniem w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego lub aresztu śledczego również osób, które popełniły przestępstwo w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw.

29. Zmiana w art. 90 w pkt 8 K.k.w. podyktowana jest zmianami w sposobie postępowania z korespondencją osadzonych. W tym miejscu należy dodać, że zakazem cenzury objęto także korespondencję kierowaną do Rzecznika Praw Dziecka (art. 8a § 3 K.k.w.).

30. Proponuje się zmianę redakcji art. 100 Kodeksu karnego wykonawczego – propozycja ta nie ogranicza stosowania zasady, o której mowa w wymienionym artykule Kodeksu i art. 165

§ 1, kierowania skazanego do odbywania kary we właściwym zakładzie karnym położonym w miarę możliwości najbliższej przyszłego miejsca pobytu. Nie wprowadza również ograniczenia w prawidłowym rozmieszczaniu skazanych – zgodnie z zasadą ochrony społeczeństwa i bezpieczeństwa skazanych w zakładach karnych (unormowanie zawarte jest w art. 82 i 88 Kodeksu karnego wykonawczego).

Proponowana zmiana wpłynie natomiast na bardziej racjonalne i uzasadnione względami resocjalizacyjnymi podejmowanie decyzji transportowych w przypadku rozpatrywania kolejnych próśb skazanych o zmianę jednostki penitencjarnej. Pozwoli również na ograniczenie liczby transportów zwłaszcza tych, które nie znajdują uzasadnienia prowadzonymi wobec skazanego oddziaływaniami penitencjarnymi, wprowadzi możliwość skrócenia okresu oczekiwania na przetransportowanie, a ponadto pozwoli na niezwłoczne zrealizowanie dyspozycji transportowej skazanych, którzy np. ze względu na trudną sytuację rodzinną (ciężka choroba członka rodziny i inne), wymagają pilnego przetransportowania.

31. W art. 103 K.k.w. skreślenie wyrazów „ich obrońcy i pełnomocnicy oraz właściwe organizacje pozarządowe” spowodowane było koniecznością korekty oczywistego błędu zawartego w ustawie, która nie może dotyczyć uprawnień obrońców, pełnomocników i organizacji pozarządowych do kierowania skarg itp. do dowolnego podmiotu. Ponadto konieczne było skreślenie w zdaniu drugim wyrazów „w tych sprawach”, ponieważ aby uzyskać wiedzę, jakiej materii dotyczy korespondencja, konieczne jest zapoznanie się z jej treścią, co może być traktowane jako cenzura. Skoro korespondencja skazanego z wymienionymi podmiotami nie podlega cenzurze, to nie wiadomo, jaki jest jej temat, więc nie może być używany zwrot „w tych sprawach”. Wobec brzmienia nowo dodanego art. 8a K.k.w., zbędny stał się zawarty w § 1 zwrot „i nie podlega cenzurze” oraz przepis § 2.

Zmiany w art. 105 § 4 K.k.w. podyktowane były koniecznością dostosowania brzmienia tego przepisu do zmian w przepisach wskazanych powyżej.

32. Nowelizacja art. 105a K.k.w. ma na celu ochronę osób niepełnoletnich przed szkodliwym wpływem środowiska więziennego realizowaną przez zapewnienie nadzoru osób dorosłych nad osobami niepełnoletnimi uczestniczącymi w widzeniu. Znowelizowano treść § 2, w którym unormowano zasady organizacji widzeń. Jednocześnie w § 6 dookreślono zasady postępowania z zakupionymi w trakcie widzenia artykułami żywnościowymi.

33. Proponuje się uregulować kwestie związane z obowiązkiem poddania się osób pozbawionych wolności także badaniom na obecność w ich organizmie alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych – art. 116 § 1 pkt 3 i dodany art. 116b K.k.w. Obecnie, bowiem nie ma przepisu, który nakładałby na skazanego, w sposób jednoznaczny, obowiązek poddania się badaniom. Zdarzają się natomiast przypadki odmowy skazanych poddania się takiemu badaniu. W przypadku odmowy skazanego (podejrzanego np. o używanie narkotyków) poddania się badaniu, administracja nie ma jasnej podstawy prawnej do dalszych działań. Przepis taki jest potrzebny również ze względu na nasilający się problem przenikania alkoholu, narkotyków na teren zakładów karnych. Propozycja ma na celu uzupełnienie obecnych przepisów o regulacje dotyczące kwestii sprawdzania obecności alkoholu lub narkotyków w organizmie osadzonego. Umieszczenie upoważnienia ustawowego dla Ministra Sprawiedliwości zakłada konieczność wzięcia pod uwagę zarówno szczegółowego określenia sposobu badania, jak i uwzględnienia problemu weryfikacji badania w przypadku podważania przez badanego wyniku wykonanego testu na zawartość w organizmie skazanego alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych. Z treści art. 116a pkt 4 wynika bowiem w sposób jednoznaczny, że skazanemu nie wolno spożywać alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych. Złamanie tego zakazu może skutkować ukaraniem karą dyscyplinarną. Oczywiście unormowanie odnoszące się do możliwości przeprowadzenia badania na obecność w organizmie osób pozbawionych wolności alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, jako ukierunkowane na weryfikację przestrzegania przez osobę badaną wskazanego powyżej zakazu, nie będzie odnosić się do wypadków, w których zażywanie przez takie osoby leków zawierających środki odurzające lub substancje psychotropowe następuje na podstawie zalecenia lekarskiego, a więc ma charakter legalny.

34. Mając na względzie potrzebę zwiększenia liczby skazanych pracujących w warunkach wolnościowych (tj. między innymi – poza aspektem ekonomicznym – również aspekt resocjalizacyjny) zmieniono treść art. 123a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, dodając do katalogu potencjalnych pracodawców również organizacje pożytku publicznego.

35. W art. 126 § 1 K.k.w. w miejsce „zapomogi” proponuje się użycie pojęcia „środków”.

Jest ono bardziej odpowiednie zważywszy proponowaną zmianę art. 113 § 6 K.k.w. przez dodanie do środków wolnych od egzekucji także środków pieniężnych przyznanych skazanemu ze środków, o których mowa w art. 136a § 1 K.k.w. i środków pieniężnych wpłaconych na poczet grzywny, która została zamieniona na zastępczą karę pozbawienia wolności i zastępczą karę grzywny (art. 113 § 1 pkt 2 i 3 K.k.w.). Skazany w każdym czasie może zwolnić się od zastępczej kary pozbawienia wolności za nieuiszczoną grzywnę

dokonywać stosownej wpłaty. Nie jest uzasadnione, aby taka kwota, wpłacona na poczet grzywny następnie podlegała egzekucji na poczet innych zobowiązań. Grzywna jest karą podlegającą wykonaniu w formie majątkowej na rzecz Skarbu Państwa.

Zmiana w § 5 ma na celu urealnienie wpływu skazanego na dysponowanie środkami pieniężnymi i przedmiotami wartościowymi pozostającymi w jego dyspozycji.

36. Zmiana art. 141a § 1 K.k.w. podyktowana jest koniecznością dostosowania regulacji prawa karnego wykonawczego do standardów określonych w Europejskich Regułach Więziennych. Treść projektowanego przepisu stanowi odzwierciedlenie pkt 24.7 wskazanych Europejskich Reguł Więziennych.

Projekt zakłada ograniczenie czynności sędziego penitencjarnego do minimum niezbędnego do zabezpieczenia gwarancji procesowych skazanego. Spełnieniu tego celu służy m.in. przekazanie dyrektorowi zakładu karnego kompetencji do wydawania decyzji w przedmiocie udzielenia zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego. Podyktowane to jest także względami praktycznymi. Z reguły bowiem konieczność podejmowania tego typu decyzji zachodzi w sytuacjach niecierpiących zwłoki i ma charakter pilny. Przekazanie natomiast kompetencji w tym zakresie sędziemu penitencjarnemu wiązałoby się z koniecznością przesyłania wniosku skazanego, a tym samym przedłużałoby niepotrzebnie tok postępowania. W projekcie określono także cel udzielenia przepustki (§ 1 in fine).

Podkreślić jednak należy, że kontrolę decyzji dyrektora zakładu karnego w przedmiocie zezwolenia na czasowe opuszczenia jednostki penitencjarnej, gwarantuje możliwość wniesienia skargi przez skazanego (art. 141a § 5 K.k.w.).

37. W związku z zaistniałą koniecznością wyeliminowania różnic w rodzaju kary dyscyplinarnej, polegającej na pozbawieniu lub ograniczeniu możliwości dokonywania zakupów przez skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności i tymczasowo aresztowanego, proponuje się wprowadzenie odpowiednich zmian do art. 222 § 2 pkt 7 K.k.w.

38. W celu sprawniejszego oraz bardziej racjonalnego wykonywania kary pozbawienia wolności niezbędne stało się dokonanie stosownych zmian w niektórych przepisach regulujących tę instytucję.

W art. 151 § 1 K.k.w. rezygnacja z zapisu „do 6 miesięcy” ma na celu wyeliminowanie kilkakrotnego orzekania w przedmiocie odroczenia wykonania kary

w przypadkach, kiedy z ustaleń sądu wynika, że konieczne jest orzeczenie o odroczeniu na dłuższy okres niż 6 miesięcy.

Natomiast zmiana § 2 w art. 151 K.k.w. jest zmianą redakcyjną obowiązującego już uregulowania i wynika z uznania celowości ograniczenia stosowania przesłanki w postaci przeludnienia zakładów karnych do odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności tylko do przypadków drobniejszych przestępstw oraz mniej zdemoralizowanych i niebezpiecznych przestępców. Niemożność podołania przez państwo obowiązkowi izolowania skazanych na karę pozbawienia wolności nie może być, jak to ma miejsce w obowiązującej regulacji, przesłanką równorzędną z sytuacją osobistą i rodzinną skazanego, zwłaszcza w przypadku sprawców przestępstw o wysokiej szkodliwości.

Z kolei zmiana treści przepisu art. 151 § 3 K.k.w. pozwoli na usunięcie ciągłych wątpliwości, w jaki sposób należy liczyć okres odroczenia kary pozbawienia wolności w przypadkach, kiedy orzekano o tej instytucji kilkakrotnie. Zasada wynikająca z dotychczasowego art. 151 § 2 K.k.w. rodziła komplikacje w sytuacji, gdy kolejne postanowienia były wydawane po upływie okresu wyznaczonego w pierwszym postanowieniu bądź nawet przed jego upływem. Nawet orzecznictwo Sądu Najwyższy w tym przedmiocie nie jest jednolite.

Wyraźne wskazanie, że odroczenie może być udzielone kilkakrotnie, jednak łączny okres odroczenia nie może przekroczyć okresów wskazanych w § 1, okres odroczenia biegnie od daty wydania pierwszego postanowienia w tym przedmiocie eliminuje powyższe wątpliwości, przede wszystkim jest czytelny nie tylko dla sądów, ale też samych skazanych.

Celowe też wydaje się stworzenie w nowym § 4 art. 151 możliwości analogicznej jak dotąd obowiązującej w art. 153 § 4 K.k.w., czyli zobowiązania skazanego do utrzymywania w czasie odroczenia kontaktu z kuratorem zawodowym i nałożenie na niego wskazanych tam obowiązków, a także dodania do ich katalogu obowiązku poddania się leczeniu. Proponowana zmiana nie tylko zapewni lepszą kontrolę sądu nad skazanym w okresie odroczenia, ale też może lepiej motywować skazanych do właściwego zachowania. Konsekwencją zastosowania tej instytucji przy odraczaniu wykonania kary jest przewidzenie w art. 156 § 1 in fine K.k.w. możliwości odwołania odroczenia w sytuacji niewykonywania przez skazanego nałożonych nań obowiązków. Należało jednocześnie dostosować do nowego brzmienia art. 151 także art. 153 K.k.w., przez przepis § 2 art. 156 K.k.w.

39. W art. 152 dotychczasową treść oznaczono jako § 1 i dodano § 2 i 3, które wskazują kto może złożyć wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, w sytuacji opisanej w § 1 oraz osoby, które mogą wziąć udział w posiedzeniu.

40. Analogiczna zasada do przewidzianej w propozycji brzmienia art. 151 § 3 K.k.w., tj. przy instytucji odroczenia wykonania kary, powinna także obowiązywać w przypadku instytucji przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności (art. 156 § 2 K.k.w.). Skoro zaś przewidziano możliwość zobowiązania skazanego do utrzymywania w okresie odroczenia kontaktu z sądowym kuratorem zawodowym, to należało tylko wymienić dodatkowo w art. 153 § 2 K.k.w. przepis art. 151 § 4 jako ten, który stosuje się odpowiednio w przypadku przerwy w wykonaniu kary oraz uchylić niepotrzebny w tej sytuacji w art. 153 przepis § 4.

Dodatkowa zmiana w art. 153 § 2 K.k.w. polega na wykreśleniu z katalogu przesłanek warunkujących uzyskanie przez skazanego zgody na przerwę w wykonywaniu kary pozbawienia wolności „ważnych względów zdrowotnych”. Wymieniony zwrot występujący w dotychczasowej treści tego przepisu daje bowiem zbyt dużą możliwość interpretacyjną, a co za tym idzie – możliwość manipulowania nim w celu uzyskania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub uchylenia tymczasowego aresztowania. Z drugiej strony usunięcie tego zwrotu nie eliminuje możliwości odroczenia lub udzielenia przerwy w wykonywaniu kary, zawężając je jednak do możliwości określonych w art. 150 Kodeksu karnego wykonawczego, tj. występowania u skazanego ciężkiej choroby, uniemożliwiającej mu wykonanie orzeczonej kary.

Proponowana zmiana brzmienia art. 153 § 5 K.k.w. podyktowana jest tym, że obecna redakcja tego przepisu znacznie utrudnia procedowanie w sytuacji, gdy skazany przebywa w jednostce penitencjarnej poza terenem działania właściwego miejscowo sądu penitencjarnego.

Istotną zmianą jest przyznanie dyrektorowi zakładu karnego legitymacji do występowania z wnioskiem o udzielenie skazanemu przerwy w wykonaniu kary (art. 153a § 2 K.k.w.). Proponowana zmiana podyktowana jest względami praktycznymi. Dyrektor zakładu karnego, będąc odpowiedzialny za zapewnienie skazanemu odpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności, w tym również opieki zdrowotnej, posiada pełne informacje o stanie zdrowia skazanego, mogące stanowić przesłankę do udzielenia przerwy w karze.

W odniesieniu do propozycji zmiany brzmienia art. 155 § 2 K.k.w. należy wskazać, że podyktowana ona została trudnościami interpretacyjnymi, jakie istnieją na gruncie obowiązującego unormowania, co wpłynęło także na konieczność wypowiedzenia się w tym przedmiocie przez Sąd Najwyższy. Nie jest bowiem obecnie jednoznaczne, czy można warunkowo zwolnić skazanego z odbycia reszty kary – jeżeli przerwa w wykonaniu tej kary trwała co najmniej rok, a skazany odbył co najmniej 6 miesięcy kary – w sytuacji, gdy orzeczono wobec niego kilka kar, na okres łącznie przekraczający 3 lata (np. wymierzono mu na mocy dwóch wyroków po 2 lata pozbawienia wolności). Dodanie więc słów „lub suma

kar” wątpliwości te usunie i pozwoli stosować omawiany przepis tylko w sytuacji, gdy i suma kar orzeczonych wobec skazanego nie przekracza 3 lat.

41. Projektowana zmiana art. 156 § 1 i 2 K.k.w. ma charakter dostosowawczy wynikający ze zmiany art. 151 § 4 i uchylecia art. 153 § 4 K.k.w.

Za wskazane należy uznać doprowadzenie do jednoznacznego rozumienia przepisu art. 156 § 4 K.k.w. Z tego względu proponuje się zmianę jego brzmienia przez wprowadzenie unormowania, że zawsze w sytuacji tymczasowego aresztowania skazanego korzystającego z przerwy w odbywaniu kary, kara ta podlega wykonaniu z mocy prawa. Zasadne jest także wprowadzenie takiej regulacji w przypadku instytucji odroczenia wykonania kary (art. 156 § 5 K.k.w.), co z niezrozumiałych względów nie miało dotychczas miejsca. Ewentualne zaś trudności po stronie Służby Więziennej przy wykonywaniu tego typu orzeczeń nie mogą stanowić wystarczającego uzasadnienia utrzymywania takiego stanu rzeczy. Bardziej celowe wydaje się doprowadzenie do zmiany przepisów wykonawczych. W art. 156 § 3 K.k.w. przewidziano, że odwołanie odroczenia oraz przerwy w karze, następuje przez właściwy sąd jeżeli przesłanki odwołania nastąpią po udzieleniu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego.

42. Projekt ustawy obejmuje też nowelizację art. 159 K.k.w. przy czym proponuje się wprowadzenie do tego przepisu możliwości nałożenia na warunkowo zwalnianego, oprócz obowiązków przewidzianych w art. 72 § 1 K.k., także obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, za które skazany odbywa karę, określonego w art. 72 § 2 K.k., o ile oczywiście szkoda ta nie została wcześniej naprawiona. Zmiana ta ma na celu zadośćuczynienie słusznym roszczeniom pokrzywdzonych. Skoro skazany korzysta z dobrodziejstwa wcześniejszego opuszczenia zakładu karnego, zasadne wydaje się, aby korzyść z tego odniósł również ofiary popełnionego przez niego przestępstwa. Jednocześnie w art. 159 § 2 K.k.w. przewidziano obowiązki skazanego, który nie został oddany pod dozór kuratora.

Konsekwencją przyjętej zmiany jest nowelizacja treści art. 169 § 3 i 4 K.k.w.

43. W art. 160 § 1 K.k.w. zostały enumeratywnie wyliczone przesłanki odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Część z nich ma charakter względnie obligatoryjny, co oznacza, że w razie:

– niewykonywania przez skazanego, który nie został oddany pod dozór, ciążących na nim z mocy prawa obowiązków określonych w art. 159 § 2,

- uchylania się od dozoru, orzeczonych środków karnych lub obowiązków nałożonych w związku z decyzją o warunkowym zwolnieniu lub orzeczonych środków karnych,
- rażącego naruszenia przez skazanego, w okresie próby, porządku prawnego, w szczególności popełnienia przestępstwa nieumyślnego bądź umyślnego, za które orzeczono karę inną niż kara pozbawienia wolności

sąd będzie miał obowiązek odwołać warunkowe przedterminowe zwolnienie, chyba że uzna, że zachodzi wyjątkowy przypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami (art. 160 § 4 K.k.w.).

Natomiast w razie popełnienia przez skazanego w okresie próby umyślnego przestępstwa, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności (bezwzględna karę pozbawienia wolności lub karę tę orzeczono z warunkowym zawieszeniem jej wykonania), sąd nie będzie mógł odstąpić od odwołania warunkowego zwolnienia (art. 160 § 1 pkt 1 i § 4 K.k.w.).

Art. 160 § 3 K.k.w. nakłada z kolei na sądowego kuratora zawodowego, w przypadku zaistnienia przesłanek do odwołania warunkowego zwolnienia, obowiązek bezzwłocznego skierowania do sądu wniosku w tym przedmiocie. Projekt zakłada, że obowiązek ten będzie spoczywać również na osobie godnej zaufania, stowarzyszeniu, instytucji albo organizacji społecznej, o której mowa w art. 159 § 1 K.k.w., pod których dozór oddano skazanego, a także osobie lub przedstawicieli wskazanych podmiotów.

Projekt utrzymuje zasadę, że w przypadku odwołania warunkowego zwolnienia okresu spędzonego na wolności nie zalicza się na poczet kary pozbawienia wolności (art. 160 § 7 K.k.w.).

44. W celu zapobieżenia regularnie powtarzanym, co 3 miesiące przez skazanych, którym wymierzono długoterminowe kary pozbawienia wolności, bezzasadnym wnioskom o warunkowe przedterminowe zwolnienie i konieczności rozpoznawania tych wniosków tak często przez sąd penitencjarny – należy, jak się wydaje, wprowadzić proponowaną zmianę treści art. 161 § 3 i 4 K.k.w.

Ponadto, co 6 miesięcy dokonuje się oceny okresowych postępów skazanego w resocjalizacji, więc okres 6 miesięcy między jednym a drugim wnioskiem połączony mógłby być z taką oceną.

Przepis § 5 nakłada na dyrektora zakładu karnego składającego wniosek o warunkowe przedterminowe zwolnienie obowiązek jednoczesnego przesyłania opinii, zawierającej w szczególności prognozę kryminologiczno-społeczną. Przyspieszy to znacznie postępowanie wykonawcze i wydanie decyzji w przedmiocie warunkowego zwolnienia. W innych

przypadkach dyrektor ma obowiązek przesyłania opinii na żądanie sądu penitencjarnego lub na prośbę skazanego, który osobiście składa wniosek o warunkowe zwolnienie.

45. Z obecnego brzmienia zdania pierwszego art. 162 wynika, że sąd penitencjarny wysłuchuje przedstawiciela administracji zakładu karnego, a sądowego kuratora zawodowego, jeżeli składał wniosek o warunkowe zwolnienie oraz powinien uwzględnić ugodę zawartą w wyniku mediacji.

Zmiana brzmienia art. 162 K.k.w. ma na celu spowodowanie wszechstronnego wyjaśniania przez sąd penitencjarny okoliczności związanych ze składanymi przez dyrektora zakładu karnego i sądowego kuratora zawodowego wnioskami o warunkowe zwolnienie i zagwarantowanie organom postępowania wykonawczego udziału w podejmowanych czynnościach procesowych.

Natomiast ze zdania drugiego art. 162 § 1 K.k.w. wynika, że rozpoznając każdy wniosek o warunkowe zwolnienie osoby, która popełniła przestępstwo określone w art. 197 – 203 K.k. w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, niezbędne jest zasięgnięcie opinii biegłych. W tej sytuacji, proponowana zmiana treści art. 162 § 1 K.k.w. powinna doprowadzić do tego, że zasięgnięcie opinii biegłych nastąpi wówczas, gdy zasadne będzie udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wiąże się to z kosztami związanymi z dopuszczeniem dowodu z opinii biegłych, ponoszonymi najczęściej przez Skarb Państwa, jak i z ewentualną przewlekłością postępowania.

46 W odniesieniu do proponowanej zmiany treści art. 163 § 1 K.k.w. należy wskazać, że obecnie i tak praktycznie kontrola zachowania się skazanego w okresie próby odbywa się przez zlecenie wywiadów z okręgu sądu penitencjarnego, który wydał orzeczenie w I instancji kuratorowi lub policji z rejonu zamieszkania lub pobytu skazanego.

Postulowana zmiana stałaby się ujednoczeniem tej sytuacji oraz uproszczeniem przepisów, a ponadto byłaby, co do istoty spójna z propozycją zmiany art. 177 i 178 K.k.w. Projekt ogranicza więc właściwość sądu penitencjarnego, który udzielił warunkowego zwolnienia, do sytuacji, gdy miejsce pobytu lub zamieszkania zwolnionego skazanego nie jest znane.

Propozycja dodania w art. 163 K.k.w. § 2 ma na celu jednoznaczne uregulowanie kwestii kontroli warunkowo zwolnionego, jeżeli nie oddano go pod dozór i nie nałożono na niego żadnych obowiązków. W takim przypadku sąd penitencjarny, w razie konieczności, może zarządzić zebranie informacji o skazanym, a w szczególności zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego stosownego wywiadu. W pozostałych sytuacjach kurator bądź sprawuje dozór nad warunkowo zwolnionym, bądź też prowadzi kontrolę okresu próby (jeżeli skazanego nie oddano pod dozór, a jedynie nałożono na niego obowiązki

związane z próbą). Obowiązek taki ciąży na kuratorze zgodnie z projektowanym art. 173 § 2 K.k.w. Podobne rozwiązanie przyjęto w projektowanych art. 177 oraz art. 178 § 1 K.k.w.

47. Zmiana art. 165 § 1 K.k.w. polega na doprecyzowaniu jego treści, dotychczasowy przepis ustawowy nie nakazywał, aby zakład karny położony najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu skazanego, był także zakładem „właściwym”.

48. Zmiana art. 166 K.k.w., polegająca na dodaniu § 4, ma na celu unormowanie kwestii związanych z możliwością uzyskania przez skazanego tzw. pomocy postpenitencjarnej przez wyłączenie możliwości udzielenia pomocy skazanym odbywającym zastępczą karę pozbawienia wolności. Proponowany przepis jest bowiem niezbędny do ochrony środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Obecny stan prawny dopuszczał udzielanie zapomóg osobom, które same dokonały wpłat na poczet odbywanych kar zastępczych.

49. Ponadto w precyzyjny sposób uregulowano zasady gromadzenia środków skazanego wypłacanych w chwili zwolnienia z zakładu karnego (art. 126 § 1 K.k.w.) oraz zasady zarządzania środkami pieniężnymi skazanego (art. 113 § 5 i § 6 K.k.w.). W tym zakresie uwzględniono postulaty praktyki dotyczące konieczności zmian przedmiotowych przepisów.

50. Proponowana zmiana, polegająca na uchyleniu przepisu art. 167 K.k.w. podyktowana jest przede wszystkim znikomym znaczeniem praktycznym tej instytucji prawnej. Jak bowiem wynika z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w roku 2007 skazani złożyli w trybie art. 167 K.k.w. – 153 wnioski. W roku 2008 i 2009 takich wniosków złożono odpowiednio: 125 i 177. W porównaniu do wniosków złożonych w latach wcześniejszych następuje dalszy spadek liczby wniosków składanych w omawianym trybie. Jak wynika bowiem z danych Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości z dnia 25 lipca 2006 r., w roku 1999 skazani złożyli – 373 wnioski, zaś w 2000 r. takich wniosków było – 308.

Godzi się też zauważyć, że dozór kuratora, czy obowiązki orzekane na podstawie art. 167 K.k.w. nie są związane z jakimkolwiek okresem próby. Nie mają one zatem charakteru środka probacyjnego. Jedyłą natomiast konsekwencją nierealizowania przez skazanego zasad dozoru, czy nałożonych obowiązków, jest utrata możliwej do uzyskania pomocy w zatrudnieniu, czy tymczasowym zakwaterowaniu.

Pozostałe zaś środki probacyjne w postaci obowiązków określonych w art. 72 K.k., czy też w postaci dozoru kuratora, orzekane w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty orzeczonej

kary pozbawienia wolności, czy też warunkowym umorzeniem postępowania karnego, związane są z koniecznością kontroli zachowania sprawcy w wyznaczonym okresie próby, a konsekwencją uchylenia się od dozoru, czy obowiązków, może być wykonanie orzeczonej kary, bądź pozostałej do odbycia części kary pozbawienia wolności, ewentualnie podjęcie warunkowo umorzonego postępowania karnego.

W tej sytuacji, orzekana na podstawie art. 167 K.k.w., instytucja dozoru czy obowiązków, które nie służą kontroli zachowania skazanego w okresie próby i nie przewidują żadnych sankcji prawnych za ich nieprzestrzeganie, sprzeczna jest z aksjologią Kodeksu w tym zakresie i w gruncie rzeczy prowadzić może do demoralizacji i utrwalenia u skazanych braku szacunku dla prawa.

51. Nowa redakcja art. 168 Kodeksu karnego wykonawczego rozwiązuje definitywnie pojawiający się w praktyce problem – jaki jest właściwy termin zwolnienia w przypadku zbiegu dwóch lub więcej dni ustawowo wolnych od pracy.

52. Zaproponowana zmiana art. 168a K.k.w. ma na celu uzupełnienie ciążącego na dyrektorach zakładów karnych i sędziach penitencjarnych obowiązku informowania innych podmiotów o opuszczeniu jednostki penitencjarnej przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności.

Proponuje się uzupełnienie regulacji zawartej w § 3 art. 168a K.k.w. dotyczącej informowania właściwej jednostki policji o opuszczeniu zakładu karnego przez skazanego z zaburzeniami preferencji seksualnych odbywającego karę pozbawienia wolności za przestępstwo określone w art. 197 – 203 Kodeksu karnego.

W dotychczasowym brzmieniu przepis ten przewidywał obowiązek informowania Policji tylko w przypadku zwolnienia takiego skazanego z zakładu karnego po odbyciu kary, w wypadku jego ucieczki lub w przypadku wydania, co do niego decyzji o udzieleniu przepustki określonej w art. 91 pkt 7 K.k.w. i 92 pkt 9 K.k.w. lub czasowego zwolnienia, o którym mowa w art. 138 § 1 pkt 7 lub 8 K.k.w., 141a § 1 i 1a K.k.w. i 165 § 2 K.k.w. Proponuje się, aby obowiązek ten rozszerzyć również na sytuacje, gdy takiemu skazanemu udzielono przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub warunkowego przedterminowego zwolnienia z jej odbycia, a także gdy udzielono mu przepustkę na podstawie art. 234 § 2 K.k.w.

Proponowana zmiana zlikwiduje lukę istniejącą w obowiązujących przepisach i pozwoli na informowanie właściwej jednostki Policji o każdym przypadku opuszczenia przez skazanego, określonego w § 3, zakładu karnego. Ponadto proponuje się, aby przepis ten uzupełnić o przepis, że dyrektor zakładu lub sędzia penitencjarny powiadamia jednostkę

Policji o zaistnieniu okoliczności wskazanych w tym przepisie niezwłocznie, podobnie jak ma to miejsce w sytuacji określonej w § 1.

W § 3 doprecyzowano także właściwość jednostki Policji, którą zawiadamia się o opuszczeniu przez skazanego za przestępstwo określone w art. 197 – 203 K.k. wskazując, że jest to jednostka właściwa dla miejsca stałego pobytu skazanego.

Ponadto proponuje się dodanie § 4, który rozszerza kategorię skazanych, w przypadku których należy informować właściwą jednostkę Policji o opuszczeniu przez nich zakładu karnego, o skazanych za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa oraz skazanych odbywających karę pozbawienia wolności orzeczoną za przestępstwo umyślne w wymiarze nie niższym niż 3 lata. Proponowana zmiana ma na celu wzmocnienie ochrony społeczeństwa przed sprawcami szczególnie niebezpiecznych przestępstw, jakimi są przestępstwa popełnione w zorganizowanej grupie, jak również przestępstw o znacznym stopniu szkodliwości społecznej, o którym świadczy wysokość kary wymierzonej sprawcy. Niewątpliwie Policja mając informacje o opuszczeniu przez takich skazanych zakładu karnego, będzie miała realną możliwość kontrolowania ich zachowania na wolności, czuwania nad przebiegiem procesu resocjalizacji, a także zapewnienia bezpieczeństwa pokrzywdzonym i innym osobom (świadkom), które mogą czuć się zagrożone na skutek przebywania na wolności wyżej wymienionych skazanych. Z kolei § 5 doprecyzowuje tryb postępowania w przypadku, gdy skazany odbywa kolejno kilka kar pozbawienia wolności.

53. Konsekwencją zmiany treści art. 168a K.k.w. jest zmiana tytułu Oddziału 13 w Rozdziale X przez wykreślenie słowa „pokrzywdzonego”, albowiem przepis w proponowanym brzmieniu dotyczy informowania nie tylko pokrzywdzonych, ale również Policji. Wprowadzenie przedmiotowej regulacji nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

54. Zmiana w art. 169 § 3 i 4 K.k.w. jest zmianą dostosowawczą związaną z projektowanym art. 3 § 1.

55. Proponuje się również wprowadzenie zmian w art. 173 K.k.w.

Projektowane przepisy art. 173 § 1 i 2 określają zakres działania kuratora sądowego, a wprowadzone w nich zmiany mają charakter dostosowawczy, wynikający w szczególności ze zmian dokonanych w § 2 pkt 2 oraz ze zmian zmierzających do szerszego niż dotychczas powierzenia sprawowania dozoru stowarzyszeniom, organizacjom, bądź instytucjom, o których mowa w art. 175 § 1 K.k.w.

Obowiązujący art. 173 § 3 pkt 1 K.k.w. stanowi, że do zakresu działania sądowego kuratora zawodowego należy kontrolowanie zachowania skazanego w okresie próby. Konsekwencją tak ogólnego ujęcia obowiązków kuratora wobec skazanego poddanego próbie jest przyjęcie, że kurator sądowy zobowiązany jest do kontrolowania skazanego bez względu na to czy orzeczono dozór oraz czy na skazanego nałożono obowiązki.

Ratio legis obowiązującego przepisu nie znajduje uzasadnienia celowościowego. Utrzymywanie obowiązku kontrolowania zachowania każdego skazanego, jak i sprawcy przestępstwa, w całym okresie próby wydaje się niecelowe. Dotyczy to sytuacji zarówno, gdy sąd nie nałożył na skazanego lub sprawcę żadnych obowiązków oraz sytuacji, gdy osoby te wywiązały się z nałożonych na nie obowiązków.

W ocenie projektodawcy, jeżeli sąd nie nałoży na skazanego żadnych obowiązków i nie odda go pod dozór kuratora, to oznacza, że prognoza kryminologiczna zakłada, że wystarczającym będzie upływ okresu próby pod warunkiem nie naruszenia porządku prawnego bez konieczności ingerowania kuratora. Jeżeli sąd w wyroku poza okresem próby nie określił żadnych obowiązków o charakterze probacyjnym lub gdy skazany bądź sprawca wywiązał się z obowiązków, kurator nie powinien kontrolować jego zachowania bez decyzji sądu, który w postępowaniu wykonawczym w razie potrzeby może zarządzić zebranie informacji o osobie skazanego lub sprawcy w drodze wywiadu środowiskowego (art. 14 § 1 K.k.w.).

Projektowana w art. 173 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego zamiana wyrazów „zakresu działania” na wyraz „obowiązków” ma na celu podkreślenie obligatoryjnego charakteru czynności, o których mowa w pkt 1 – 14. Sądowy kurator zawodowy ma obowiązek, a nie jedynie uprawnienie składania wniosków i podejmowania innych czynności wymienionych w powołanych punktach, jeżeli tylko zaistnieją ku temu ustawowe przesłanki, określone w przepisach Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonawczego. Dotychczasowe sformułowanie budzi wątpliwości interpretacyjne czy „zakres działania” oznacza uprawnienie, czy też obowiązek po stronie sądowego kuratora zawodowego, szczególnie w sytuacji, kiedy sąd nie jest zobligowany do wydania określonego orzeczenia (np. art. 78 § 2 K.k., art. 160 § 1 pkt 2 – 4 K.k.w.). Ponadto należy zwrócić uwagę na spójność regulacji art. 173 § 2 pkt 13 K.k.w. w związku z art. 14 § 1 K.k.w., który przewiduje uprawnienie organów, wykonujących orzeczenie określonych w art. 2 pkt 1 – 5 K.k.w., do zlecenia wywiadu środowiskowego kuratorowi sądowemu.

56. Zmiana przepisu art. 14 § 1 K.k.w. zasadniczo dotyczy przedmiotowej kwestii, a mianowicie wyznaczenia kręgu podmiotów uprawnionych do zlecenia kuratorowi przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. Mając na uwadze postulaty praktyki niezbędnym było ograniczenie podmiotów, którym przysługuje wskazane uprawnienie,

w celu uniknięcia w praktyce zlecenia wywiadów kuratorowi w sytuacji, kiedy organ w zakresie posiadanych możliwości jest władny poczynić samodzielnie stosowne ustalenia.

57. Po dokonaniu projektowanej zmiany nie ma wątpliwości, że sądowy kurator zawodowy w każdym przypadku zaistnienia przesłanek ustawowych nie tylko do obligatoryjnego, ale też fakultatywnego podjęcia warunkowo umorzonego postępowania lub zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej przez sąd albo odwołania warunkowego zwolnienia lub przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności przez sąd penitencjarny, ma obowiązek złożenia właściwego wniosku.

Wyjątek od tejże podstawowej zasady określa projektowany § 3 art. 173 K.k.w., który uprawnia sądowego kuratora zawodowego do odstąpienia od obowiązku złożenia wniosku, wprowadzający jednak ograniczenia w tym zakresie. Sądowy kurator zawodowy może odstąpić od złożenia do sądu wniosków o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego lub o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej oraz o wykonanie kary zastępczej, wniosków o odroczenie wykonania kary lub o odwołanie odroczenia, albo złożenia do sądu penitencjarnego wniosków o przerwę wykonania kary lub jej odwołanie oraz o warunkowe zwolnienie lub jego odwołanie, jednakże tylko w razie zaistnienia chociażby jednej z okoliczności wymienionej odpowiednio w art. 68 § 2, art. 75 § 2 K.k., art. 156 § 1 i 2 lub art. 160 § 1 pkt 2 – 4 K.k.w., skutkującej wydaniem przez sąd lub sąd penitencjarny określonego w tych przepisach orzeczenia o charakterze fakultatywnym.

Jednocześnie konieczne jest spełnienie drugiej przesłanki, a mianowicie za odstąpieniem od złożenia wniosku musi przemawiać rodzaj i stopień naruszenia uzasadniający przypuszczenie, że pomimo odstąpienia od złożenia wniosku, cele środka związanego z poddaniem skazanego lub sprawcy próbie zostaną osiągnięte. Wprowadzenie wskazanych wyżej przesłanek ma przede wszystkim na celu ograniczenie nagminnego odstępowania przez sądowego kuratora zawodowego od składania stosownych wniosków, bez względu na rodzaj naruszenia przez skazanego lub sprawcę obowiązku (np. popełnienie przestępstwa innego niż umyślne, za które orzeczono karę pozbawienia wolności), czy też na stopień tego naruszenia (np. nagminne rażące naruszanie porządku prawnego, uporczywe uchylanie się od dozoru), a więc w wypadkach, kiedy powinno nastąpić podjęcie postępowania warunkowo umorzonego, zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej, bądź odwołanie warunkowego zwolnienia lub przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności.

Ponadto odstąpienie od złożenia wniosku nie może negatywnie wpłynąć na prawidłowe wykonanie środka związanego z poddaniem skazanego lub sprawcy próbie oraz stanowić przeszkody w osiągnięciu wobec niego celów wychowawczych i zapobiegawczych.

W przypadku odstąpienia od złożenia wniosku, o którym mowa wyżej, sądowy kurator zawodowy zobligowany jest, zgodnie z projektowanym § 3, udzielić skazanemu lub

sprawcy pisemnego upomnienia. Jest to istotne novum w polskim prawie, dające sądowemu kuratorowi zawodowemu ważne narzędzie dyscyplinujące skazanego do przestrzegania obowiązującego prawa oraz poddania się, w okresie próby, nałożonym na niego obowiązkom. Dodatkowo stwarza skazanym szansę na poprawę zachowania, bez konieczności podejmowania przez sąd odpowiednich czynności i decyzji.

Przekazanie kopii upomnienia sądowi lub sądowi penitencjarnemu umożliwia tym organom kontrolę decyzji sądowego kuratora zawodowego, wskazane organy procesowe sprawują bowiem nadzór nad prawidłowym wykonaniem orzeczeń. W ramach tegoż nadzoru mogą na podstawie okoliczności zawartych w upomnieniu wydać z urzędu stosowne orzeczenie (np. o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszonyj), nie podzielać stanowiska sądowego kuratora zawodowego.

Jeżeli po udzieleniu pisemnego upomnienia skazany dopuszcza się chociażby jednego z naruszeń wymienionych w art. 68 § 2, art. 75 § 2 K.k., art. 156 § 2 pkt 1 i 2 lub art. 160 § 1 pkt 2 – 4 K.k.w., sądowy kurator zawodowy jest zobowiązany do złożenia do właściwego sądu lub sądu penitencjarnego, odpowiednio wniosku:

- o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego,
- o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono,
- o odwołanie odroczenia wykonania kary,
- o odwołanie przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności,
- o odwołanie warunkowego zwolnienia.

Jeżeli chodzi o odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności w przypadku popełnienia przez skazanego w okresie próby przestępstwa umyślnego, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności, bądź w sytuacji, gdy skazany po wydaniu wyroku, lecz przed jego uprawomocnieniem się rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo, obowiązkiem kuratora sądowego, zgodnie z treścią art. 160 § 3 K.k.w. jest złożenie wniosku, niezależnie od tego, czy dozór kuratora został orzeczony, czy też nie.

Konsekwencją wprowadzenia powyższych zmian jest zmiana tytułu Rozdziału XI oraz zmiana tytułu Oddziału I w Rozdziale XI.

58. Konsekwencją wprowadzenia zmian w art. 173 K.k.w. jest również propozycja nowelizacji odpowiednich przepisów Kodeksu karnego oraz dalszych przepisów Kodeksu karnego wykonawczego.

I tak w dodanych art. 68 § 2a K.k., art. 75 § 2a K.k., art. 156 § 3 i art. 160 § 3 K.k.w., przewidziane zostały skutki nagannego zachowania się skazanego lub sprawcy po udzieleniu mu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego.

W wypadku zaistnienia chociażby jednej z przesłanek wymienionych w art. 68 § 2 K.k., art. 75 § 3 K.k., art. 156 § 2 lub art. 160 § 4 K.k.w., sąd lub sąd penitencjarny, zobligowany jest orzec odpowiednio o:

- podjęciu postępowania warunkowo umorzonego,
- zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszonej,
- odwołaniu odroczenia wykonania kary,
- odwołaniu przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności,
- odwołaniu warunkowego zwolnienia.

Przewidziana obligatoryjność orzeczenia sądu lub sądu penitencjarnego w powyższym zakresie ma względny charakter, albowiem organ ten w każdym wypadku może odmówić podjęcia postępowania, zarządzenia wykonania kary, odwołania odroczenia lub przerwy, odwołania warunkowego zwolnienia, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy.

59. Proponowany przepis art. 173a K.k.w. daje kuratorom sądowym narzędzie do rzeczywistej kontroli wykonywania przez skazanych obowiązków probacyjnych. Dotychczas kurator nie mógł w sposób niepozostawiający wątpliwości sprawdzić, czy skazany, wobec którego orzeczono obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, rzeczywiście go wykonuje. Kurator zmuszony był do rozważania, na podstawie objawów, czy skazany wykonuje obowiązek, czy też go narusza. Świadomość po stronie skazanych, że kurator w każdym czasie może sprawdzić za pomocą stosownego urządzenia, czy skazany jest pod wpływem alkoholu, środka odurzającego czy substancji psychotropowych, z pewnością wpłynie na przestrzeganie przez nich orzeczonych przez sąd obowiązków, a dodatkowo umocni pozycję kuratora. Nałożenie na skazanego określonego obowiązku probacyjnego powinno łączyć się z koniecznością podporządkowania czynnościom służącym weryfikacji wykonania obowiązku. W konsekwencji fakt uchylania się od poddania się badaniu, powinien być równoznaczny z ukrywaniem przez skazanego faktu naruszenia obowiązku, co wynika z projektowanego brzmienia art. 173a § 2 K.k.w. Projekt przewiduje delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia dotyczącego określenia warunków i sposobu badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, w szczególności dokumentowanie badania oraz sposoby weryfikacji wyników badania (art. 173a § 3 K.k.w.).

60. Z powyższymi zmianami wiąże się również proponowana zmiana delegacji ustawowej zawartej w art. 176 K.k.w. Nowa delegacja daje Ministrowi Sprawiedliwości kompetencje do całościowego uregulowania w rozporządzeniu kwestii związanych z dozorem oraz wykonywaniem przez kuratorów obowiązków i uprawnień wynikających z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego. Dodatkowo delegacja uwzględnia określenie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez stowarzyszenia, organizacje, instytucje i osoby, którym powierzono sprawowanie dozoru, tryb wyznaczania przedstawicieli przez wskazane wyżej podmioty.

61. Projektowana zmiana w uprawnieniach i obowiązkach stowarzyszeń, organizacji i instytucji, których celem jest uczestnictwo w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, związanych z pozbawieniem wolności, polegająca na ich rozszerzeniu – do zakresu zadań kuratorów zawodowych w zakresie sprawowania dozorów, ma dwa podstawowe cele. Przede wszystkim chodzi o przeniesienie ciężaru odpowiedzialności za sprawowany dozór z kuratora zawodowego na ww. podmiot i ułatwienie sprawowania przez niego czynności w tym zakresie.

Zgodnie z projektowanym art. 175 § 3 K.k.w. do przedstawiciela stowarzyszenia, organizacji i instytucji stosuje się odpowiednio przepisy art. 172, 173 § 2 pkt 1 – 5, 7 – 9, 12 K.k.w., chyba że ustawa stanowi inaczej. Przewidziane w powołanych przepisach uprawnienia stowarzyszeń, organizacji i instytucji uczynią z nich realne wsparcie kuratorów sądowych. Dotychczasowe doświadczenia związane z powierzaniem dozorów wymienionym podmiotom wskazuje na całkowity zanik takiej praktyki. Wskazane powyżej przepisy, dotyczące tych podmiotów, traktowane są niezasadnie jako relikty dawnej epoki, a sama instytucja, jako ewidentny przeżytek. Należy wskazać, że działające w dzisiejszej rzeczywistości stowarzyszenia, instytucje i organizacje są wysoko wyspecjalizowane i przygotowane do pracy z osobami skazanymi, wobec których konieczne jest także prowadzenie dodatkowych programów terapeutycznych lub leczenia. Powierzenie im części istotnych obowiązków kuratorów zawodowych, w tym zwłaszcza możliwości przejęcia pełnej odpowiedzialności za dozór i składania wniosków do sądu, spowoduje wykorzystanie ich ogromnego potencjału, a zarazem odciążenia kurateli sądowej, obciążonej nadmiarem zadań i obowiązków.

62. Proponowane unormowanie nowego art. 175a K.k.w jest konsekwencją przyjęcia koncepcji pełnego wykonywania przez stowarzyszenia, organizacje i instytucje dozoru nad skazanym, na zasadach zbliżonych do kuratora zawodowego. Podmioty te, ponosząc odpowiedzialność za sprawowanie dozoru w pełnym wymiarze, powinny otrzymywać choć częściową rekompensatę poniesionych kosztów. Przepis ten ukształtowany został na zasadach

właściwych dla zwrotu kosztów dla kuratorów społecznych. Stanowi naturalne i oczywiste uzupełnienie luki prawnej, która spowodowała praktyczny zanik współpracy w wykonywaniu probacji przez organizacje pozarządowe.

W tym miejscu podnieść trzeba, że na dzień 31 grudnia 2007 r. wykonywanych było 576.345 orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary. Z tego wykonywanych było 218.999 orzeczeń, w których skazanych oddano pod dozór. Kuratorzy sądowi sprawowali dozór w 218.894 sprawach, a inne podmioty (w tym stowarzyszenia, organizacje i instytucje) w 105 sprawach (0,04 %). Wskazane dane pokazują, że instytucja oddania osoby pod dozór ww. podmiotów w praktyce nie istnieje, pomimo tak szerokiej regulacji w ustawach karnych. W istocie regulacje te pozostają martwymi przepisami, podczas, gdy kuratorska służba sądowa boryka się z trudnościami związanymi z nadmiarem zadań i obowiązków, przekraczających przewidziane prawem standardy obciążeń.

Na podstawie danych statystycznych zawartych w sprawozdaniach statystycznych z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej w sądzie rejonowym za rok 2008 i za rok 2009:

- na dzień 31 grudnia 2008 r. wykonywano ogółem 270.082 dozory, w tym 266.668 sprawowanych było przez kuratorów, a 976 przez inne podmioty,
- na dzień 31 grudnia 2009 r. wykonywano ogółem 273.597 dozorów, w tym 271.642 sprawowane były przez kuratorów, a 252 przez inne podmioty.

Zgodnie z treścią art. 90 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.) kuratorowi społecznemu przysługuje z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym dozorem lub nadzorem miesięczny ryczałt w wysokości od 2 % do 4 % kwoty bazowej ustalonej dla kuratorów zawodowych na podstawie przepisów o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej. W 2007 roku kwota bazowa dla zawodowych kuratorów sądowych wynosiła 1 795,80 zł. Ryczałt ten wynosił odpowiednio od 35,91 zł do 71,83 zł. W 2010 r. kwota bazowa dla kuratorów zawodowych wynosi 1 873,84 zł. Ryczałt dla kuratora społecznego wynosi od 37,48 zł do 74,96 zł.

Zaproponowany w projektowanym art. 175a § 2 K.k.w., miesięczny ryczałt należny stowarzyszeniu, organizacji lub instytucji, której powierzono sprawowanie dozoru, z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym dozorem, uzasadniony jest tym, że przewiduje się powierzenie dozoru stowarzyszeniom, organizacjom lub instytucjom, co z pewnością spowoduje zwiększenie efektywności skuteczności dozoru ale jednocześnie ww. podmioty zajmować się będą przypadkami trudnymi, wymagającymi specjalistycznych, często kosztownych działań dotyczących, np. skazanych bezdomnych, uzależnionych, chorych lub wymagających odpowiedniej terapii.

63. Obowiązujące przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, a w szczególności art. 177, nie regulują sposobu wykonywania orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Stosowanie w tej mierze odpowiednio przepisów dotyczących skazanego nie jest zasadne. Zaproponowana w art. 177 regulacja daje podstawę ustawową do zarządzenia zebrania informacji dotyczących osoby, wobec której warunkowo umorzono postępowanie karne w drodze wywiadu środowiskowego, przeprowadzonego przez kuratora sądowego lub Policję.

Ponadto w art. 177 K.k.w. i 178 § 1 K.k.w. projekt przewiduje możliwość zarządzenia zebrania informacji dotyczących skazanego, który w okresie próby wyznaczonej w związku z warunkowym umorzeniem postępowania lub warunkowym zawieszeniem wykonania kary nie został oddany pod dozór lub zobowiązany do wykonania obowiązków nałożonych orzeczeniem sądu.

64. Zmiana art. 203 K.k.w. przez dodanie w nim § 3, stanowiącego, że za sporządzenie opinii określonej w § 1 zakładowi zamkniętemu, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający nie przysługuje wynagrodzenie, podyktowana jest koniecznością ujednolicenia praktyki w tym zakresie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2005 r., I KZP 40/05, OSNKW 2006/1/5, postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14 grudnia 2005 r., II AKz w 823/05, nie publ., postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 13 kwietnia 2005 r., II AKz w 180/05, OSA 2005/12/87). Należało, zatem wskazać wprost w ustawie, że wynagrodzenie za wykonaną pracę przysługuje tylko biegłemu (instytucji) powołanemu przez sąd. Tylko, zatem wydanie stosownego orzeczenia, zasięgającego opinii wskazanego biegłego lub jednostki, daje podstawę do przyznania wynagrodzenia za jej sporządzenie. Zakładowi zamkniętemu, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający, nie przysługuje prawo do wynagrodzenia za sporządzenie wskazanej w art. 203 § 1 K.k.w. opinii, którą kierownik tego zakładu, realizując dyspozycję wymienionego przepisu, obowiązany jest przesłać do sądu. Sporządzenie takiej opinii nie stanowi bowiem wykonania postanowienia sądu o jej zasięgnięciu – jak ma to miejsce choćby w sytuacji wskazanej w zd. 2 art. 204 K.k.w. – lecz realizację ustawowego obowiązku nałożonego na zakład zamknięty, którego kierownik, stosownie do postanowień przytaczanego na wstępie przepisu, wskazuje osoby, które w określonym czasie, na przewidziane okoliczności, opracowują tę opinię w imieniu zakładu.

65. W art. 213 K.k.w. doprecyzowano zasady pobytu i ponoszenia opłat za pobyt tymczasowo aresztowanego poza aresztem śledczym w zakładzie opieki zdrowotnej lub zakładzie leczenia odwykowego.

66. Zmiany o charakterze porządkującym dokonano w obrębie art. 217 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego – w chwili obecnej w art. 217 § 3 używa się niejasnego sformułowania „w sposób inny, niż określony w § 2”. Nie wiadomo, jaki to jest „inny sposób udzielenia widzenia”. Wydaje się, że z przepisu § 2 w art. 217 wynika jednoznacznie, że użyty w nim wyraz „sposób” dotyczy określenia „uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą”, jednak – jak wykazała praktyka – może to budzić wątpliwości. W tym stanie rzeczy za w pełni uzasadnioną uznano konieczność doprecyzowania treści § 3 przedmiotowego przepisu.

67. Zmiany w treści przepisów art. 217a K.k.w. i art. 217b K.k.w. pozwolą na usunięcie nieprawidłowości, które spowodowały przegranie przez Rzeczpospolitą Polską spraw przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Ponadto nastąpi uzasadnione uproszczenie sposobu obiegu korespondencji pomiędzy osobami tymczasowo aresztowanymi a organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, gdy wyeliminuje się przesyłanie do cenzury korespondencji z tymi podmiotami. Dotychczasowy tryb postępowania był przedmiotem wielu interwencji, w szczególności ze strony sądów i prokuratur.

Usunięcie z treści § 3 art. 217b K.k.w. wyrazu „bezzwłocznie” ma znieść wątpliwości interpretacyjne, że „bezzwłoczność” doręczenia wyklucza przesłanie korespondencji urzędowej do organu dysponującego. Należy zarazem zauważyć, że w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142) zostało wskazane, że czynności administracyjne mają być wykonywane bezzwłocznie (§ 3 ust. 1) oraz że korespondencja ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru powinna być doręczona adresatowi w takim terminie, aby potwierdzenie zostało oddane placówce pocztowej nie później, niż trzeciego dnia roboczego od wpływu (§ 106 ust. 3 K.k.w.).

Zgodnie z projektowaną treścią wskazanego przepisu § 3 w art. 217b K.k.w. korespondencję tymczasowo aresztowanego z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi oraz organami samorządu terytorialnego, przesyła się za pośrednictwem organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, wyłącznie na wyraźne zarządzenie tego organu – co nie oznacza, że organ ten ma ją cenzurować. W art. 217a § 1 K.k.w. przewidziano, że zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego dokonuje organ dysponujący, chyba że organ ten zarządzi inaczej.

Należy zauważyć, że korespondencja z podmiotami wymienionymi w art. 8 § 3 K.k.w. nie musi dotyczyć sprawy, w której nastąpiło tymczasowe aresztowanie. Możliwość

przesyłania za pośrednictwem organu dysponującego, na jego zarządzenie, korespondencji tymczasowo aresztowanego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym jest uzasadniona w szczególności tym, że dyrektor aresztu śledczego nie posiada informacji, kto jest obrońcą lub pełnomocnikiem tymczasowo aresztowanego. Organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, posiada wiedzę o ustanowionych w sprawie obrońcach, a w razie potrzeby ma możliwość weryfikacji adresata.

68. Szeroko zakrojone zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym, zaproponowane w niniejszym projekcie ustawy stały się dobrą okazją do dokonania także pewnych zasadnych korekt w przepisach części szczególnej kodeksu. Są one następujące:

- w art. 234 § 2 należało zamienić błędną obecnie nazwę „Dzień Wojska Polskiego” na „Święto Wojska Polskiego”,
- ze względu na to, że brzmienie art. 240 w sposób logiczny zawiera w swej treści to, co zamieszczono w art. 241, celowym stało się uchylenie przepisu art. 241.

Umieszczony w art. 242 K.k.w. tzw. „słowniczek ustawowy” – został poszerzony o definicję pojęcia „zakład karny” oraz „kontrola rozmowy w trakcie widzenia lub rozmowy telefonicznej”. Zmiany te mają charakter porządkujący i zmierzają do wyeliminowania pojawiających się w praktyce wątpliwości interpretacyjnych. W art. 242 § 4 wskazano, że do sądu penitencjarnego stosuje się, odpowiednio, również przepis art. 11 § 1.

69. Zaproponowane zmiany w ustawach Kodeks karny skarbowy i Kodeks wykroczeń mają na celu dostosowanie przepisów tych ustaw, w zakresie orzekania oraz wykonywania kary grzywny i kary ograniczenia wolności, do proponowanych w projekcie zmian ustaw Kodeks karny wykonawczy w taki sposób, aby istniała tożsamość przesłanek decyzji podejmowanych na podstawie przepisów znajdujących się we wszystkich tych aktach prawnych w zakresie zastępczych form wykonania kary grzywny.

Dążenie to znalazło swój wyraz w treści projektowanego przepisu art. 23 K.w.

Zmiana art. 23 K.w. ma charakter dostosowawczy w celu zapewnienia systemowych rozwiązań i odstąpiono od możliwości orzekania kary zastępczej grzywny w zamian za karę ograniczenia wolności. Określone w tym przepisie przesłanki zarządzenia wykonania kary zastępczej aresztu, w przypadku uchylania się ukaranego od wykonania kary ograniczenia wolności, tożsame są z przesłankami określonymi w art. 65 § 1 K.k.w.

Zmiany spowodują też to, że nie będzie już sytuacji bezkarności osób, którym wymierzano grzywny w kwocie do 500 zł (art. 25 K.w.). W wypadkach, bowiem gdy

egzekucja okazywała się bezskuteczna nie było możliwości jakiegokolwiek zamiany na inny sposób wykonania takiej grzywny i skazany pozostawał bezkarny. Ponadto wobec systemowych zmian dotyczących wykonywania kar, niezbędnym stało się uchylenie art. 26 K.w., w celu ujednoczenia zasad stanowiących podstawy przesłanek wymiaru kar.

70. Konsekwencją zaproponowanych wyżej zmian jest również propozycja zmiany Kodeksu karnego skarbowego w zakresie przepisów dotyczących grzywny orzeczonej za popełnienie wykroczenia skarbowego.

Zmiana przepisu art. 46 K.k.s. wynika z propozycji zmiany art. 186, którego § 5 był jedynym wyjątkiem od zasady niestosowania do wykroczeń skarbowych przepisów części ogólnej Kodeksu wykroczeń.

Uchylenie art. 183 K.k.s. ma charakter dostosowawczy i wynika z likwidacji instytucji odroczenia i rozkładania na raty kary grzywny orzeczonej wobec skazanych za inne przestępstwa niż przestępstwa skarbowe. Uchylenie bowiem art. 49 i 50 K.k.w. czyni bezcelowym utrzymywanie instytucji rozkładania na raty kary grzywny orzeczonej za przestępstwa skarbowe.

Zaproponowane zmiany w art. 184 § 3 Kodeksu karnego skarbowego oraz zmiany w art. 185 i 186 związane są z zaproponowanymi w projekcie zmianami Kodeksu karnego wykonawczego.

Zmiana art. 184 § 3 oraz zmiana art. 185 i 186 jest następstwem uchylenia art. 49 – 50 oraz zmian zaproponowanych w art. 45 – 48, 51 – 52 Kodeksu karnego wykonawczego, które to przepisy zgodnie z normą ogólną art. 178 § 1 Kodeksu karnego skarbowego będą miały zastosowanie do wykonywania kary grzywny orzeczonej za przestępstwa i wykroczenia skarbowe.

Nowelizacja art. 189 K.k.s. spowodowana jest również dostosowaniem jego treści do zmian zaproponowanych w K.k.w. a mianowicie uchylenia art. 49 – 50.

71. Projekt przewiduje również wprowadzenie zmian w Kodeksie karnym w przepisach regulujących instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

W porównaniu do obowiązującego art. 77 § 1 K.k., nieco inaczej określono materialnoprawne przesłanki warunkowego zwolnienia. Projektowany przepis nie zawiera bowiem przesłanki w postaci „okoliczności popełnienia przestępstwa”, a także szerzej określa katalog przesłanek odnoszących się do zachowania skazanego po popełnieniu przestępstwa. Ponieważ instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia jest nierozzerwalnie

związana z wykonaniem przynajmniej połowy orzeczonej kary pozbawienia wolności wprowadzono również, jako przesłankę zastosowania tegoż środka probacyjnego, uzasadnione przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

W art. 79 K.k. dodano § 3, zgodnie z którym art. 78 § 3 miałby zastosowanie, jeżeli chociaż jedna z niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbyć kolejno, jest karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności.

W art. 80 § 3 K.k. wprowadzono dziesięcioletni okres próby przy warunkowym zwolnieniu skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności. Tym samym okres próby przy warunkowym zwolnieniu z odbycia reszty kary 25 lat pozbawienia wolności zrównany został z okresem próby przy warunkowym zwolnieniu z kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Podobnie w projektowanym art. 81 K.k. wprowadzono zasadę, że skazanemu na karę 25 lat pozbawienia wolności nie można udzielić ponownie warunkowego zwolnienia przed upływem 5 lat od jego osadzenia w zakładzie karnym.

W art. 82 K.k. wydłużono do 1 roku, okres, po którym jeżeli nie odwołano warunkowego zwolnienia, karę uważa się za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia. W praktyce bowiem zdarza się coraz częściej, że gdy warunkowo zwolniony w ostatnim okresie próby popełni kolejne przestępstwo, uchyła się od obowiązków, to okres 6 miesięcy jest okresem oczywiście zbyt krótkim by doszło do wydania i uprawomocnienia się postanowienia o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia. Dochodzi do takiej niemożności często nie z winy sądu, a z zamierzonych działań skazanych, utrudniających rozpoznanie w terminie 6 miesięcy wniosku. Z kolei w § 2 art. 82 K.k. wprowadzono zasadę, że w razie objęcia wyrokiem łącznym kary z odbycia której skazany został warunkowo zwolniony, na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności zalicza się jedynie okres faktycznego odbycia kary.

Względy natury praktycznej legły u podstaw analogicznej zmiany dokonanej w projektowanych przepisach art. 75 § 4 K.k. i art. 68 § 4 K.k. Konsekwencją powyższych zmian stała się konieczność wydłużenia terminu zatarcia skazania związanego z upływem okresu próby (art. 76 § 1 K.k.).

Zmiana przepisu art. 83 K.k. jest zmianą dostosowawczą, skazany w ramach kary ograniczenia wolności wykonuje bowiem pracę wskazaną przez sądowego kuratora zawodowego.

Zmianie ulega także § 2 art. 84a K.k. Projekt wprowadza dodatkową przesłankę uznania za wykonany obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, orzeczonych na zawsze. Obok

przesłanek zachowania skazanego po popełnieniu przestępstwa i w czasie wykonywania kary, które uzasadniają przekonanie, że po uchyleniu obowiązku lub zakazu nie popełni on ponownie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego oraz wykonywania tych zakazów lub obowiązków przez co najmniej 10 lat, projekt nakazuje zasięgnięcie opinii biegłych. Wprowadzony warunek pozwoli na bardziej trafne wydawanie przez sąd decyzji w tym zakresie.

Projektowane zmiany art. 68 § 2a i art. 75 § 2a K.k. są w zasadzie zmianami dostosowawczymi do wprowadzonej w Kodeksie karnym wykonawczym instytucji „pisemnego upomnienia udzielonego przez sądowego kuratora zawodowego” oraz jej znaczenia prawnego. W przypadku bowiem rażącego naruszenia przez sprawcę lub skazanego porządku prawnego, o którym mowa w art. 68 § 2 lub art. 75 § 2 K.k., sąd obligatoryjnie podejmuje warunkowo umorzone postępowanie lub zarządza wykonanie kary warunkowo zawieszanej. Obligatoryjność ta ma jednak charakter względny, dopuszcza się bowiem możliwość niepodejmowania postępowania lub niezarządzania wykonania kary, gdy przemawiają przeciwko temu szczególne względy.

Zmiany art. 68 § 4, art. 75 § 5 i art. 76 § 1 K.k. są konsekwencją przyjętego w projektowanych przepisach kodeksu karnego wykonawczego okresu roku i tak, podjęcie postępowania warunkowo umorzonego oraz zarządzenie wykonania kary zawieszanej może nastąpić nie później niż w ciągu roku, zaś zatarcie skazania z upływem roku od zakończenia okresu próby.

Dodanie § 3 w art. 74 K.k. stało się konieczne z uwagi na powierzenie czynności dozoru także osobie godnej zaufania lub przedstawicielowi stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społecznej. Podmioty, którym powierzono wykonywanie dozoru mogą złożyć do sądu wnioski o wydanie postanowienia w przedmiocie czasu i sposobu wykonywania obowiązków określonych w art. 72 K.k. Przepis miałby zastosowanie do skazanego, którego oddano pod dozór lub zobowiązano do wykonania obowiązków związanych z okresem próby.

72. Zmiana § 1 w art. 213 K.p.k., poszerzająca zakres informacji dotyczących podejrzanego, ustalanych w toku postępowania przygotowawczego jest konsekwencją projektowanego art. 11 § 2 i 4 Kodeksu karnego wykonawczego.

W projekcie dokonano również zmiany w art. 291 K.p.k.

Projektowany przepis art. 291 § 3 K.p.k. pozwala na zabezpieczenie na mieniu oskarżonego, wykonania orzeczenia o kosztach sądowych. Rozwiązanie takie uzasadnione jest koniecznością usprawnienia postępowania wykonawczego w zakresie ściągłości zasądzonych w postępowaniu karnym kosztów sądowych.

Projektowany przepis art. 291 § 4 K.p.k. umożliwiając sądowi lub prokuratorowi zabezpieczenie wykonania orzeczenia o zwrocie korzyści majątkowych, na mieniu podmiotu, który uzyskał korzyść majątkową z przestępstwa popełnionego przez oskarżonego, działającego w jego imieniu lub interesie, wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę prawną.

Zmiana w art. 549 K.p.k. jest ujednocnieniem nazewnictwa, przez sprecyzowanie, że chodzi w nim o „sądowego kuratora zawodowego”, który jest zgodnie z treścią art. 2 pkt 6 Kodeksu karnego wykonawczego organem postępowania wykonawczego.

73. Projekt porządkuje instytucję obowiązkowego dozoru, przyjmując we wszystkich przepisach dotyczących orzeczenia obowiązkowego dozoru związanego z okresem próby wobec sprawcy, oskarżonego lub skazanego pojęcia: „dozór jest obowiązkowy”, w miejsce używanego w niektórych przepisach określenia: „oddanie pod dozór jest obowiązkowe” (art. 159 § 1 K.k.w., art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii).

Zwrotem: „dozór jest obowiązkowy” posługuje się m.in. art. 73 § 2, art. 95 § 2, art. 98 K.k. W ten sposób usunięto występujące w praktyce wątpliwości i rozbieżności w orzeczeniach sądu, umożliwiające wcześniejsze, przed zakończeniem okresu próby zwolnienie od dozoru tam, gdzie obowiązkowe jest tylko „oddanie pod dozór”. Brak natomiast takiej możliwości w sytuacji, gdy „dozór jest obowiązkowy”. Wypadki, których dotyczą wymienione przepisy, art. 159 K.k.w. w obowiązującym brzmieniu oraz art. 71 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii takiego zróżnicowania nie uzasadniają.

74. W odniesieniu do proponowanych zmian w art. 15 ustawy o opłatach w sprawach karnych należy wskazać, że wobec propozycji zlikwidowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności, instytucji odroczenia wykonania grzywny oraz fakultatywnego odroczenia kary ograniczenia wolności, koniecznym stało się wyeliminowanie opłat od wniosków w tym przedmiocie. Z kolei celowym jest wypełnienie istniejącej obecnie luki w przepisach i wprowadzenie w art. 15 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy o opłatach w sprawach karnych stosownej opłaty odpowiednio: od wniosku o warunkowe zawieszenie wykonania odroczonej kary pozbawienia wolności oraz od wniosku o warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności w trybie art. 155 § 1 K.k.w. Niezrozumiałe jest, dlaczego czynności te nie podlegają aktualnie opłacie, analogicznie do wniosków o odroczenie wykonania kary, o udzielenie przerwy w jej odbywaniu, czy o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

76. Zmiana w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z późn. zm.) jest zmianą dostosowawczą do rozwiązań przyjętych

w Kodeksie karnym wykonawczym w zakresie należności sądowych orzeczonych w postępowaniu karnym. Z uwagi na fakt, że zrezygnowano z możliwości rozkładania na raty oraz odraczania terminu należności sądowych konieczna była zmiana Tytułu V tej ustawy na „Wykonanie orzeczeń w zakresie należności sądowych”.

Projektowany art. 119 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nawiązuje do odpowiednich rozwiązań w Kodeksie karnym wykonawczym.

Zmiana w zakresie art. 121 dotyczy zaostrzenia kryteriów umarzania należności sądowych orzeczonych w postępowaniu cywilnym. Podstawową przesłanką, której udowodnienie spoczywa na dłużniku, jest istnienie „wyjątkowo ciężkich” skutków po stronie dłużnika, a nie jak obecnie jedynie „zbyt ciężkich skutków”.

Zmiany wymagał art. 122, który jako przesłankę umorzenia należności sądowych z urzędu przewiduje jedynie po pierwsze bezskuteczność już przeprowadzonej egzekucji, po drugie bezcelowość ponownego jej wszczęcia w późniejszym terminie.

Projektowany art. 123 reguluje kwestię właściwości organu uprawnionego do umarzania należności sądowych orzeczonych w postępowaniu cywilnym. Będzie nim prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji, a nie jak obecnie prezes sądu właściwego do ściągnięcia należności.

Artykuł 124 wskazuje natomiast miejsce składania wniosków o umorzenie należności sądowych oraz formę decyzji, właściwej dla umorzenia.

75. W odniesieniu do przepisów przejściowych projektu zawartych w art. 10 – 13, należy wskazać, że zgodnie z art. 10 projektu proponowane zmiany miałyby zastosowanie do orzeczeń, które stały się wykonalne przed dniem wejścia w życie ustawy, z wyjątkiem spraw, w których grzywna, należności sądowe lub pieniężna kara porządkowa nie zostały wykonane w całości, kiedy to wykonanie tej kary przebiegałoby według przepisów dotychczasowych.

W art. 11 przesądzono również, że przepisy o właściwości miejscowej sądu w postępowaniu wykonawczym w brzmieniu nadanym projektowaną ustawą nie będą miały zastosowania do spraw, w których orzeczenie uprawomocniło się przed dniem wejścia w życie ustawy. Powyższy przepis zapobiegnie zmianie właściwości miejscowej sądu w trakcie trwającego postępowania wykonawczego. Sąd właściwy w chwili uprawomocnienia wyroku, przed dniem wejścia w życie ustawy, będzie właściwy według przepisów o właściwości miejscowej obowiązujących dotychczas.

W art. 12 określono czas obowiązywania przepisów wykonawczych wydanych na podstawie dotychczasowego art. 176 K.k.w.

Art. 13 ustawy przewiduje, że proponowane zmiany wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2012 r.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

Podmioty, na które oddziałuje ustawa

Projekt dotyczy osób skazanych na kary pozbawienia wolności i grzywny oraz sądów, w tym sądowych kuratorów zawodowych, Służby Więziennej, Ministerstwa Finansów, urzędów skarbowych.

Wyniki konsultacji społecznych

Niniejszy projekt wraz z uzasadnieniem, w dniach 22 – 28 sierpnia 2008 r. został przesłany do konsultacji społecznych.

Wobec tego, celem zapoznania się z jego treścią i zajęcia stanowiska projekt przekazano Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Rzecznikowi Praw Dziecka, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Prezesowi Stowarzyszenia Prokuratorów RP, Prezesowi Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”, Prezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych, Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej, Prezesom wszystkich Sądów Apelacyjnych, Prezesom wszystkich Sądów Okręgowych, Prokuratorom Apelacyjnym i Okręgowym. Ponadto projekt wraz z uzasadnieniem przesłano także Polskiemu Towarzystwu Penitencjarnemu, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszeniu Amnesty International, Krajowej Radzie Komorniczej, Krajowemu Stowarzyszeniu Zawodowych Kuratorów Sądowych, Krajowej Radzie Kuratorów, Radzie Głównej ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym oraz Wielkopolskiemu Stowarzyszeniu Kuratorów Sądowych. Projekt został również zaopiniowany przez Radę Legislacyjną przy Prezesie Rady Ministrów, której uwagi w istotnym zakresie zostały uwzględnione.

Dokonując analizy nadesłanych przez właściwe podmioty odpowiedzi, należy zauważyć, że proponowana nowelizacja spotkała się z ogólną aprobatą i pozytywną oceną. Ocenę pozytywną projektu przedstawił m.in. Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie, Prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie, Prezes Sądu Okręgowego w Krakowie, Prezes Sądu Okręgowego w Szczecinie, Prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie, Prezes Sądu Okręgowego w Siedlcach, Prezes Sądu Okręgowego w Białymstoku, Prezes Sądu Okręgowego w Radomiu, Prezes Sądu Okręgowego w Kielcach, Prokurator Okręgowy w Jeleniej Górze, Prokurator Okręgowy w Gliwicach, Prokurator Okręgowy w Warszawie, Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych. Ponadto m.in. Prokurator Apelacyjny w Łodzi, Prokurator Okręgowy w Koninie, Prokurator Okręgowy w Częstochowie wskazali, że nie zgłaszają zastrzeżeń do przedstawionego projektu.

Również Rzecznik Praw Obywatelskich, Polskie Towarzystwo Penitencjarne oraz Stowarzyszenie Prokuratorów RP nie zakwestionowali regulacji prawnych zawartych w projekcie.

W toku konsultacji społecznych podmioty, pomimo ogólnej pozytywnej oceny projektu, zgłosiły pewne uwagi wynikające z wątpliwości, dotyczących interpretacji nowych uregulowań prawnych. Część uwag jako konstruktywne podlegała uwzględnieniu, celem usunięcia niejasności mogących pojawić się w procesie stosowania prawa.

Na skutek aprobaty uwag zgłoszonych do projektowanego art. 6 § 5 K.k.w. zmianie uległ cały przepis. Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach zasadnie wskazał, że sąd nie powinien mieć uprawnień do oceny wniosku i do merytorycznej decyzji jedynie na podstawie samego wniosku. Ponadto projektowanemu przepisowi zarzucono niekonstytucyjność, gdyż nie dotyczy wniosków obrońców. Uwaga okazała się o tyle zasadna, że nałożenie wyłącznie na jedną ze stron postępowania wykonawczego tj. skazanego, obowiązku należytego wykazania zasadności żądań zawartych m.in. we wnioskach o wszczęcie postępowania przed sądem, mogło budzić uzasadnioną wątpliwość co do konstytucyjności projektowanego rozwiązania. Wobec tego uwaga została uwzględniona w toku prac nad projektem i skutkowałą zmianą treści właściwych przepisów.

Wobec zgłoszonych zasadnych zastrzeżeń, zmianie uległ również projektowany art. 151§3 K.k.w. Uznano bowiem za słuszne wątpliwości podniesione przez poszczególne sądy dotyczące sposobu obliczania łącznego okresu odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Przedmiotowy przepis wywołuje wątpliwości interpretacyjne także w obecnym stanie prawnym. Zasadnym stało się ich wykluczenie w projektowanej regulacji przez zmianę treści przepisu.

W tym względzie Prezes Sądu Apelacyjnego w Gdańsku przedstawił, następujące stanowisko :

„Jako całkowicie chybioną uznać należy proponowaną zmianę przepisu art. 151 §3 K.k.w. w zakresie w jakim wskazuje się w nim sposób liczenia łącznego okresu odroczenia. Wbrew twierdzeniom zawartym w uzasadnieniu projektu (str. 76) sposób wykładni dotychczasowych przepisów rozstrzygnięty został w sposób niebudzący żadnych wątpliwości w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2008 r. (OSNKW z 1988 r., poz. 54). Uważna analiza treści uzasadnienia przywołanego judykatu wskazuje, że proponowany zapis byłby np. sprzeczny z treścią art. 156§1 K.k.w., w którym wskazuje się, że tylko Sąd może odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności, a więc takiej sytuacji nie może stwarzać stan niewykonywania kary gdy np. po upływie pierwszego okresu odroczenia skazany składa ponowny wniosek, który jest rozpoznawany dopiero przez sąd.”.

Ponadto Prezes Sądu Okręgowego w Szczecinie wskazał, na konieczność precyzyjnego sformułowania, że „łączny okres odroczenia nie może przekroczyć roku od dnia uprawomocnienia orzeczenia podlegającego wykonaniu.”

W toku dalszych prac nad projektem uwzględniono także uwagi dotyczące m.in. statusu kuratora sądowego. W precyzyjny sposób uregulowano kwestie związane z prawami i obowiązkami kuratora sądowego, celem usunięcia pojawiających się wątpliwości interpretacyjnych. Zmieniając także tytuł Rozdziału XI i Oddziału 1.

Odnosnie do art. 173§2 K.k.w. Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie wskazał, że:

„Przepis art. 173 § 2 określający obowiązki kuratorów szerzej niż tylko w zakresie dozoru, nadal umieszczony jest w oddziale o tytule „Dozór”. Taka systematyka rodzi wątpliwości, czy zamieszczone tam przepisy można bezpośrednio stosować do innych niż dozór środków probacyjnych. W celu uniknięcia sprzecznych wątpliwości interpretacyjnych w tym zakresie należałoby bądź nie ustanawiać obowiązków wykraczających poza instytucję dozoru, bądź zmienić tytuł Oddziału.”.

Częściowo uwzględniono uwagi Prezesa Sądu Okręgowego we Włocławku, który wyraził opinię, że:

„ 1. W art. 173§2 pkt 2 kontrolowanie okresu próby (a więc rodzaj prowadzonych w referacie kuratora spraw związanych z kontrolą okresu próby) należałoby ograniczyć do obowiązków orzeczonych na podstawie art. 72 K.k.) ;

(.....) 3. W art. 173§2 w punkcie 6 wskazane jest dodanie możliwości wnioskowania przez kuratora o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności.”.

Krajowa Rada Kuratorów, także podnosiła konieczność przyznania kuratorowi uprawnień do składania wniosków w trybie art. 152 K.k.w. Natomiast Prezes Sądu Okręgowego w Krakowie wskazał na konieczność rozważenia dopuszczenia kuratora do udziału w takim posiedzeniu. Przytoczone uwagi uznano za zasadne i zgodne z założeniami systemowymi projektowanych zmian.

Ponadto na skutek zgłoszonych postulatów wydłużono terminy związane ze środkami probacyjnymi w czasie których następuje weryfikacja prognozy kryminologicznej skazanego, po upływie okresu próby.

Szereg kontrowersji wywołał art. 6 K.k.w. w brzmieniu nadanym projektem, stanowiący novum w zakresie dotychczasowych uregulowań. Z krytyką spotkało się odwrócenie legislacyjnej zasady zaskarżalności postanowień. Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie wskazał, że brak pozytywnego określenia, że na dane postanowienie przysługuje zażalenie może prowadzić do niezgodności z wzorcami konstytucyjnymi. Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach podniósł, że projektodawca założył zbyt wąski zakres

postępowań incydentalnych. Uwagi nie zostały uwzględnione. Projektowana regulacja bowiem niewątpliwie przyspieszy postępowanie wykonawcze, nie naruszając jednocześnie konstytucyjnych gwarancji skazanego, albowiem w najistotniejszych dla niego kwestiach pozostawiano możliwość zaskarżenia decyzji sądu. Pamiętać także należy, że art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dopuszcza wyłączenie zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji mocą przepisów ustawy, jak ma to miejsce w projektowanej regulacji. Nadmienić również należy, że projektowana regulacja nie jest sprzeczna z postanowieniami Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a w szczególności z jej art. 13 oraz z art. 2 Protokołu Nr 7 do tej Konwencji (ratyfikowanego przez Polskę w dniu 4 listopada 2002 r. – Dz. U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364). Przepis art. 13 nie gwarantuje bowiem prawa do skutecznego środka odwoławczego w sprawach karnych (decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 1 lipca 1998 r. *Kopczyński versus Poland*), zaś z kolei przepis art. 2 Protokołu Nr 7 dotyczy wprawdzie prawa do odwołania się w sprawach karnych, ale wyłącznie w kwestii winy i kary. Ograniczenia w zaskarżalności pewnych decyzji procesowych znane są zresztą i innym ustawom np. kodeksowi postępowania karnego gdzie w art. 254 § 2 ograniczono możliwość zażalenia postanowienia Sądu wydanego w wyniku rozpoznania wniosku o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego tylko do sytuacji, gdy wniosek został złożony po upływie, co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania dotyczącego tego samego oskarżonego. Projekt przewiduje niezaskarżalność orzeczeń wydawanych na etapie postępowania wykonawczego w granicach dopuszczalności konstytucyjnej. Z tego względu w projekcie, de facto, wyłączono możliwość zaskarżenia jedynie tych orzeczeń, które nie mają zasadniczego wpływu na treść uprawnień i obowiązków skazanego w postępowaniu wykonawczym oraz orzeczeń, które wprawdzie mają wpływ na treść uprawnień i obowiązków skazanego jako strony postępowania wykonawczego, lecz, co do zasady, wydawane są na jego korzyść. Pozostawiono natomiast możliwości zaskarżania orzeczeń dla skazanego najistotniejszych. W związku z tym przewiduje się możliwość zaskarżania postanowień w postępowaniu wykonawczym tylko w wypadkach wskazanych w ustawie, którymi są sytuacje związane z pozbawieniem wolności (np. zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności, zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w zamian za nieziszczoną grzywnę, dalsze stosowanie środka zabezpieczającego), czy też modyfikacja kar orzeczonych (np. warunkowe przedterminowe zwolnienie, uznanie kary ograniczenia wolności za wykonaną, umorzenie grzywny).

Zakwestionowane także zostały rozwiązania dotyczące wykonalności orzeczeń przewidziane w projektowanym art. 9 K.k.w. Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach wskazał na sprzeczność art. 9 § 3 K.k.w. z art. 41 Konstytucji oraz art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Uwaga nie jest słuszna. W toku postępowania wykonawczego wydawanych jest szereg postanowień incydentalnych nieskutkujących pozbawieniem

skazanego wolności. Ponadto podkreślić należy, że postępowanie wykonawcze, co do istoty, ma na celu wykonanie prawomocnego orzeczenia sądu, a więc powinno być maksymalnie szybkie i skuteczne. Nie można dopuszczać do tego, by było ono blokowane tylko z powodu zaskarżenia incydentalnych decyzji wydawanych w trakcie wykonywania prawomocnego orzeczenia. Tylko szybko i skutecznie wykonane orzeczenie spełni swoje cele w zakresie prewencji ogólnej i szczególnej. Pamiętać również należy, że odwlekanie wykonania kary, w tym także, na skutek działań skazanego, bez dostatecznie poważnych powodów, jest sprzeczne z zasadą osądzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji) czy rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie (art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności) oraz z powinnością bezzwłocznego wykonania wyroku (art. 9 § 1 K.k.w.). Odwlekanie kary, choćby nawet zgodne z doraźnym interesem skazanego sprawia, że po upływie czasu staje się ona dolegliwością abstrakcyjną, odczuwaną przez samego skazanego i jego bliskich bardziej jako krzywda niż jako sprawiedliwa odpłata za skrzywdzenie innej osoby. Z powyższych względów koncepcję przyjętą w projekcie ustawy uznać należy za słuszną, szczególnie, że jak to wskazano w uzasadnieniu projektu, w kwestiach najistotniejszych (np. w przypadku fakultatywnego zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary – art. 178 § 4) nadal pozostaje się przy rozwiązaniu przewidującym wykonalność postanowień w chwili ich uprawomocnienia. Także sąd może w każdym przypadku wstrzymać wykonanie postanowienia zapadłego w postępowaniu wykonawczym. Nadmienić również należy, że proponowane w tym zakresie rozwiązanie w pełni koresponduje z uregulowaniami Kodeksu postępowania karnego (art. 462 § 1 K.p.k.).

Prezesa Sądów Apelacyjnych w Katowicach, Gdańsku oraz w Krakowie, a także Prezesa Sądów Okręgowych w Piotrkowie Trybunalskim i Szczecinie m.in. krytycznie odnieśli się do wprowadzonych w art. 19 § 3 K.k.w. i art. 20 § 4 K.k.w. terminów instrukcyjnych. Biorąc pod uwagę cel ustawy (przyspieszenie postępowania wykonawczego) należy podkreślić, że przedmiotowa zmiana jest zasadna. Należy zauważyć, że tego rodzaju terminy funkcjonują w usystematyzowanym porządku Kodeksu karnego wykonawczego. Są to niewątpliwie terminy instrukcyjne, a więc adresowane do organów procesowych, których upływ nie wywołuje bezpośrednich skutków w sferze postępowania wykonawczego. Podkreślenia wymaga, że celem tych przepisów jest stworzenie gwarancji dla strony w zakresie rozpoznania jej wniosków lub skarg w określonym ustawą terminie, a tym samym zabezpiecza ją przed oczekiwaniem na ich rozpoznanie w terminie przekraczającym rzeczywiste potrzeby. Zatem wprowadzenie zaproponowanej zmiany jest w pełni uzasadnione. Natomiast wprowadzony w projektowanym przepisie art. 20 § 4 K.k.w. termin instrukcyjny rozpoznania zażalenia na postanowienia „incydentalne” nie ma na celu zagwarantowania priorytetowego traktowania tego rodzaju spraw, lecz stworzenie gwarancji dla strony w zakresie rozpoznania jej sprawy w określonym ustawą terminie, a tym samym zabezpiecza ją przed oczekiwaniem na jej rozpoznanie w terminie przekraczającym

rzeczywiste potrzeby. Zażalenia, które rozpoznawane są na posiedzeniu z udziałem stron powinny być rozpoznawane na zasadach ogólnych, bez zbędnej zwłoki.

W zakresie wykonywania kary ograniczenia wolności Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach oraz Prezesi Sądów Okręgowych w Siedlcach, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, wskazali na zasadność utrzymania dotychczasowych przepisów przewidujących możliwość wymierzenia zastępczej kary grzywny za niewykonaną karę ograniczenia wolności. Przedmiotowe uwagi nie zostały uwzględnione albowiem nie jest zasadnym, aby kara łagodniejszego rodzaju była zastępczą formą wykonania za karę rodzajowo surowszą. Ponadto w obecnie obowiązującym stanie prawnym przewidziane przeliczniki w przypadku zastępczej kary grzywny powodują orzekanie wysokich zastępczych kar grzywny. W tym miejscu należy więc zwrócić uwagę na przesłanki wymiaru kary grzywny i kary ograniczenia wolności, które de facto w przypadku kary ograniczenia wolności wykluczają możliwość wymierzenia jako zastępczej kary grzywny.

Z liczną krytyką spotkała się regulacja w zakresie wyłączającym z przesłanek warunkowego przedterminowego zwolnienia okoliczności popełnienia przestępstwa i okoliczności związanych z zachowaniem skazanego przed popełnieniem przestępstwa. Uwaga nie została uwzględniona. Okoliczności popełnienia przestępstwa, jak i okoliczności związane z zachowaniem skazanego przed popełnieniem przestępstwa uwzględniane są przy wymiarze kary (art. 53 § 2 K.k.), a zatem, przez wymiar orzeczonej kary, de facto i tak rzutują na instytucję warunkowego zwolnienia. Przesłanki te nie powinny być brane pod uwagę, po raz wtóry, przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu, które jest środkiem probacyjnym stosowanym na etapie postępowania wykonawczego. Dlatego przesłanki stosowania tego środka powinny odnosić się, przede wszystkim, do tego etapu postępowania. Głównymi celami wykonania kary pozbawienia wolności w myśl art. 67 § 1 K.k.w. są poprawa skazanego i ochrona społeczeństwa. Jeżeli postawa skazanego, jego właściwości i warunki osobiste oraz zachowanie po popełnieniu przestępstwa i w czasie odbywania kary, uzasadniają przekonanie, że będzie on przestrzegał porządku prawnego i ponownie przestępstwa nie popełni, to można zasadnie przyjąć, że cele w zakresie prewencji indywidualnej, która ma przecież pierwszorzędne znaczenie, zostały wobec skazanego osiągnięte. W takiej sytuacji dalsze wykonywanie kary staje się zbędne i może jedynie prowadzić do zaprzepaszczenia osiągniętych już pozytywnych rezultatów w zakresie ukształtowania w skazanym społecznie pożądanym postaw.

Krytycznie oceniono także zasadność regulacji polegającej na rezygnacji z minimalnego czasu trwania kary pozbawienia wolności jako formalnej przesłanki udzielenia warunkowego zwolnienia. Uwaga nie została uwzględniona. Jednym z celów nowelizacji jest rezygnacja ze ściśle oznaczonego sześciomiesięcznego lub rocznego (w przypadku skazanych określonych w art. 64 § 1 i 2 K.k.) minimalnego czasu trwania

odbywania kary pozbawienia wolności, jako przesłanki udzielenia warunkowego zwolnienia. Rozwiązanie takie pozwoli sądom penitencjarnym na bardziej elastyczne stosowanie tej instytucji, niż to jest możliwe na gruncie obowiązującego prawa. Obowiązujący w tym zakresie stan prawny nie pozwala bowiem na zastosowanie dobrodziejstwa warunkowego zwolnienia wobec sprawców skazanych na kary do 6 miesięcy pozbawienia wolności, a więc de facto, sprawców „najłżejszych” przestępstw. Projektowane rozwiązanie usuwa powyższą niespójność aksjologiczną. Każde kolejne wejście w konflikt z prawem przez warunkowo zwolnionego, nawet jeżeli nie będzie skutkowało odwołaniem warunkowego zwolnienia, to z pewnością będzie miało wpływ na wymiar kolejnej orzeczonej wobec niego kary przez art. 53 § 2 K.k. (sposób życia sprawcy przed popełnieniem przestępstwa).

Pomimo przytoczonych wyżej przykładowych uwag kwestionujących zasadność przyjętych rozwiązań prawnych, celowym jest ponowne podkreślenie, że podmioty pod ocenę których projekt został poddany w toku konsultacji społecznych, ogólnie, w sposób pozytywny oceniły kierunek zaproponowanych w nim zmian.

III. Wpływ na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety samorządu terytorialnego, rynek pracy oraz na konkurencyjność gospodarki, przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw

1. Wprowadzenie w życie przedmiotowej nowelizacji wpłynie na rynek pracy, konkurencyjność wewnętrzną gospodarki, sytuację i rozwój regionalny z uwagi na konieczność zatrudniania skazanych w szerszym zakresie niż ma to miejsce dotychczas, a ponadto zwiększenie liczby pracowników urzędów skarbowych.

2. Regulacja nie wpłynie bezpośrednio na sytuację i rozwój regionalny.

3. Wejście w życie ustawy nie spowoduje bezpośrednich skutków finansowych dla budżetu państwa i budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Przeciwnie, proponowane regulacje spowodują oszczędności w wydatkach Skarbu Państwa w zakresie wykonywania orzeczeń karnych, a w szczególności kary ograniczenia wolności w postaci pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej, kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny.

Projektowana ustawa wywoła pozytywne skutki społeczne w zakresie wykonania wszystkich orzeczeń karnych, a w szczególności kar, o których wyżej mowa.

B. Wejście w życie projektowanej ustawy przyczyni się do ograniczenia wydatków z budżetu państwa na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w następstwie uproszczenia i przyspieszenia postępowania karnego wykonawczego.

W dotychczasowym stanie prawnym zamiana nieuiszczonej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności musi być poprzedzona wykonywaniem przez sąd szeregu czynności i spełnieniem wielu warunków (art. 45 i 46 K.k.w.). Skutkiem obowiązujących regulacji jest konieczność wyznaczania szeregu posiedzeń, zawiadamiania o nich stron i uprzedniego obligatoryjnego przeprowadzenia egzekucji komorniczej, co wiąże się ze znacznymi wydatkami ponoszonymi przez sąd między innymi na doręczanie zawiadomień, odpisów orzeczeń i koszty egzekucji komorniczej. Określenie zastępczej kary pozbawienia wolności (ograniczenia wolności) w wyroku (projektowany art. 33a § 1 i 2 K.k.) wyeliminuje tę czasochłonną, pracochłonną i kosztowną procedurę oraz przyczyni się do sprawności i skuteczności postępowania wykonawczego w zakresie wykonywania kary grzywny oraz w sposób istotny obniży jej koszty.

Z tych samych przyczyn projekt rezygnuje także z zastępczej kary grzywny za karę ograniczenia wolności, co znacznie skróci czas trwania postępowania wykonawczego w zakresie wykonania kary ograniczenia wolności oraz zmniejszy jego koszty przez wyeliminowanie jednego etapu postępowania (zamiana kary ograniczenia wolności na zastępczą grzywnę).

Oprócz korzyści finansowych rozwiązania te pozwolą również na przesunięcie części pracowników administracyjnych do prac związanych z obsługą sędziów w zakresie przygotowywania materiałów i obsługi biurowej, co przyczyni się do usprawnienia funkcjonowania sądów powszechnych i zwiększenia efektywności ich pracy.

C. Dodany w projekcie § 2 art. 213 nie powinien spowodować skutków finansowych dla budżetu państwa, albowiem opłaty za pobyt tymczasowo aresztowanego poza aresztem śledczym w zakładzie opieki zdrowotnej lub zakładzie leczenia odwykowego były dotychczas ponoszone przez Skarb Państwa – Służbę Więzienną (część 37 – Sprawiedliwość). Po nowelizacji, zaś ponoszone będą w znacznej części przez Prokuraturę (część 37 – Sprawiedliwość) oraz w minimalnym zakresie przez Sądy (część 15 – Sądy Powszechne). Nie ma jednak możliwości, wobec braku danych, wyliczenia kosztów pobytu tymczasowo aresztowanych w zakładach leczenia odwykowego, które funkcjonują poza aresztami śledczymi i zakładami karnymi.

Projektowane zmiany w art. 116 § 1 pkt 3 oraz 116b § 1 w związku z badaniem osadzonych na obecność w organizmie środków odurzających lub psychotropowych, spowodują wydatki rzędu 130 000 zł rocznie. Przy założeniu, że ilość przeprowadzanych przy użyciu testerów badań osadzonych pozostanie na tym samym poziomie, co w latach poprzednich. Centralny Zarząd Służby Więziennej w latach 2006 – 2007 wydał na zakup 37.071 sztuk testerów 254 407 zł, co daje kwotę 127 203,50 zł rocznie.

Centralny Zarząd Służby Więziennej w roku 2008 zakupił 17.386 testerów za kwotę 97 502 zł, przy koszcie jednego testera 5,6 zł, natomiast w 2009 r. zakupiono 14.399 testerów za kwotę 101 656 zł. Koszt jednego testera wyniósł 7 zł.

D. Ocena skutków przyjętych rozwiązań dotyczących wprowadzenia art. 175a K.k.w. w zakresie konsekwencji finansowych dla Skarbu Państwa jest bardzo trudna, z uwagi na to, że nie sposób przewidzieć w ilu sprawach na przestrzeni roku, sądy będą powierzać dozory stowarzyszeniom, instytucjom i organizacjom. Konieczne byłyby w tym zakresie szkolenia na poziomie centralnym, ukazujące korzyści i nowe możliwości dla sądów, w postaci korzystania z podmiotów wyspecjalizowanych, które są w stanie przejąć dozory, wymagające profesjonalnych działań. Ryczałt, wypłacany stowarzyszeniom, organizacjom i instytucjom, o których mowa w projektowanym art. 175a K.k.w. byłby średnio dwa razy wyższy niż ryczałt przyznawany kuratorom społecznym. Przy przyjęciu zatem, że docelowo (na przestrzeni kilku lat) podmioty te sprawować będą dozór wobec około 10.000 osób oraz, że średnio, ryczałt przyznawany byłby w wysokości 6 % miesięcznie (107 zł), rocznie dozór w jednej sprawie kosztowałby 1 284 zł (12 x 107 zł). Dozór sprawowany przez ww. podmioty w 10.000 sprawach kosztowałby rocznie Skarb Państwa 12 840 000 zł.

Przyjmując zatem, że kuratorzy społeczni otrzymują średnio 3 % ryczałtu za sprawowanie dozoru miesięcznie (około 53 zł, rocznie – 636 zł), 10.000 spraw dozorowych, kosztuje Skarb Państwa rocznie 6 360 000 zł. Dalej, przyjmując, że średnio ryczałt przyznawany byłby ww. podmiotom w wysokości 6 % miesięcznie (107 zł, rocznie – 1 284 zł), dozór sprawowany przez w/w podmioty w 10.000 sprawach kosztowałby rocznie Skarb Państwa 12 840 000 zł. Różnica – 6 480 000 zł stanowi średni roczny koszt docelowy, poniesiony przez Skarb Państwa, przy przyjętych powyżej założeniach.

W 2010 r. kwota bazowa dla zawodowych kuratorów sądowych wynosi 1 873,84 zł. Ryczałt dla kuratora społecznego wynosi odpowiednio od 37,48 zł do 74,96 zł. Przy przyjęciu zatem, że docelowo (na przestrzeni kilku lat) podmioty te sprawować będą dozór wobec około 10.000 osób oraz że maksymalnie ryczałt przyznawany byłby w wysokości 8 % miesięcznie (149,92 zł) rocznie dozór w jednej sprawie kosztowałby 1 799,04 zł (12 x 149,92). Dozór sprawowany przez ww. podmioty w 10.000 spraw kosztowałby rocznie Skarb Państwa 17 990 400 zł.

Przyjęte rozwiązania przyniosą jednakże duże oszczędności w innych aspektach sfery budżetowej. Stworzą realną zachętę do szerszego zaangażowania w sprawowanie dozorów organizacji pozarządowych o uznanym autorytecie w walce z patologiami społecznymi. Spowoduje to zmniejszenie trudnych dozorów, które dotychczas sprawowane są przez kuratorów zawodowych, oraz przejęcie części specjalistycznych działań, które obecnie obciążają budżet państwa i budżety samorządów: zakwaterowanie dla bezdomnych, pomoc psychologiczna, doradztwo w poszukiwaniu zatrudnienia, leczenie i terapie, programy

korekcyjne i edukacyjne. W tym zakresie potencjalne zyski tego rozwiązania są nie do przecenienia. Z pewnością, nie tylko zrekompensują koszty poniesione na ryczałty przez budżet państwa, lecz również przyczynią się do ograniczenia powrotności do przestępstwa osób poddanych dozorowi.

Jeżeli chodzi o dane liczbowe dotyczące orzeczeń wynikających z art. 52 K.k., to przedstawione poniżej wartości należy traktować jako dane szacunkowe.

W zakresie zasądzonych należności wynikających z art. 52 K.k., to sytuacja w skali kraju w latach 2008 i 2009 przedstawiała się następująco:

Sąd Apelacyjny w Białymstoku,

Sąd Okręgowy w Ostrołęce – orzeczenie wobec 3 podmiotów na kwotę łączną 572 625 zł.,

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – nie odnotowano,

Sąd Apelacyjny w Katowicach,

Sąd Okręgowy w Częstochowie – 62 podmioty na kwotę łączną 132 271,32 zł,

Sąd Okręgowy w Katowicach – 2 podmioty na kwotę łączną 26 190 zł,

Sąd Apelacyjny w Krakowie,

Sąd Okręgowy w Kielcach – 24 podmioty na kwotę łączną 47 809,14 zł,

Sąd Apelacyjny w Lublinie,

Sąd Okręgowy w Lublinie – 32 podmioty na kwotę łączną 78 988,40 zł,

Sąd Apelacyjny w Łodzi,

Sąd Okręgowy w Kaliszu – 13 podmiotów na łączną kwotę 466 999,60 zł,

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim – 1 podmiot na kwotę 1 000zł,

Sąd Apelacyjny w Poznaniu,

Sąd Okręgowy w Poznaniu – 1 podmiot na kwotę 230 zł,

Sąd Okręgowy w Zielonej Górze – 1 podmiot na kwotę 500 zł,

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie – nie odnotowano,

Sąd Apelacyjny w Szczecinie,

Sąd Okręgowy w Szczecinie – 22 podmioty na kwotę łączną 10 625 zł,

Sąd Apelacyjny w Warszawie,

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie – 2 podmioty na kwotę łączną 24 438 zł,

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu,

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze – 17 podmiotów na kwotę łączną 892 484 zł,

Sąd Okręgowy we Wrocławiu – 5 podmiotów na łączną kwotę 787 153,50 zł oraz 1 000 Euro.

Ogółem we wszystkich sądach zasądzono należności wynikające z art. 52 K.k. wobec 185 podmiotów o kwocie łącznej 3 783 466,96 zł oraz 1 000 euro.

Jeżeli chodzi o dane dotyczące samouszkodzeń wśród osób pozbawionych wolności, to Ministerstwo Sprawiedliwości dysponuje jedynie danymi dotyczącymi ilości takich przypadków. W 2008 r. było ogółem 497 takich przypadków, a w 2009 r. – 592 przypadki.

IV. Zainteresowanie pracami nad projektem ustawy

Projekt ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej, stosownie do postanowień ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 337). Zostało zgłoszone zainteresowanie tym projektem w trybie powołanej ustawy przez Comio Polska Sp. z o.o. w zakresie dotyczącym zmian w art. 105b K.k.w.

V. Zgodność z prawem Unii Europejskiej.

Materia projektowanej regulacji nie jest regulowana przez prawo Unii Europejskiej.